

Bauhaus'un 100. Yılında Yeni Mimari ve Bauhaus Kitabını Yeniden Okumak

T. Elvan Altan, Sevil Enginsoy Ekinci

2019 yılı, Bauhaus'un Türkiye'de ve Türkiye dışında yeniden hatırlandığı bir yıl oldu. Hem bir eğitim kurumu olarak faaliyet gösterdiği 1919 ve 1933 yılları arasında gelişen ve değişen mimarlık, tasarım ve sanat eğitimi yaklaşımı hem de geniş bir coğrafyaya yayılan ve günümüze kadar uzanan etkisi çeşitli mecralarda yeniden tartışıldı.

TMMOB Mimarlar Odası da, Bauhaus'un kuruluşunun 100. yıl dönümünde, Walter Gropius'un yazdığı, Özgönül Aksoy ve Erdem Aksoy'un İngilizceden Türkçeye çevirdiği ve 1967 yılında İstanbul Şubesi'nin yayımladığı *Yeni Mimari ve Bauhaus* kitabını elektronik ortamda paylaşımına açıyor.

Yeni Mimari ve Bauhaus kitabının tarihi, Bauhaus'un kurucusu, ilk direktörü ve Dessau'daki yapısının mimarı Walter Gropius'un 1934 yılında eşi Ise Gropius ile birlikte Almanya'dan ayrılıp İngiltere'de, Londra'da yaşadığı kısa dönemde başlıyor. Gropius'un Almanca yazdığı kitabın ilk taslağı P. Morton Shand tarafından *The New Architecture and the Bauhaus* başlığıyla İngilizceye çeviriliyor ve 1935 yılında, Frank Pick'in giriş yazısıyla ve László Moholy-Nagy'nın kapak tasarımıyla Faber & Faber yayınevi tarafından basılıyor.¹

Yeni Mimari ve Bauhaus ise 32 yıl sonra Türkiye'de hem Mimarlar Odası İstanbul Şubesi Yayınları'nın ilk kitabı hem de Bauhaus hakkındaki ilk Türkçe kitap olarak yayımlanıyor. Böylece Bauhaus'un 1960'ların başından itibaren Türkiye'nin mimarlık ortamdaki yerinin özellikle mimarlık eğitimi tartışmalarına koştur bir şekilde gelişmesine katkıda bulunuyor. Burada kitabın çevirmenleri Özgönül Aksoy ve Erdem Aksoy'un değerli eğitimci kimliklerinden de bahsetmeliyiz. 1958 yılında İTÜ Mimarlık Fakültesi'nden mezun olan Aksoylar, 1965 ve 1982/1983 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde öğretim üyeliğinin yanı sıra Mimarlık Bölümü Başkanı, İnşaat ve Mimarlık Fakültesi Dekanı (Özgönül Aksoy) ve Rektör (Erdem Aksoy) olarak görev yapıyorlar.

Yeni Mimari ve Bauhaus'un önemi sadece bu özelliklerinden kaynaklanmıyor. Kitap, okulun yönlendiricilerinden olduğu modern hareketin etkisinin hâlâ sürdüğü, ancak II. Dünya Savaşı sonrasında yaygınlaşan "Uluslararası Üslup"un tartışılmaya da başlandığı bir dönemde Türkçeye çeviriliyor. Böylece 1960'ların eleştirel ortamında yeniden canlanan Bauhaus ilgisinin Türkiye'deki yansımaları örnekliyor. Diğer yandan, kitabın İngilizceden başka dillere yapılan erken ve nadir çevirilerinden biri olma özelliğini taşıyor. Dilini takip etmede bugün yer yer zorlansak da, mimarlık kuramının Türkçedeki gelişimine de tanıklık ediyor.

Böyle bir tarihsel bağlam eşliğinde, *Yeni Mimari ve Bauhaus*'u yeni bir formda ve ortamda yeniden okumanın, Bauhaus'u dönemin Türkiye mimarlık ortamı ile de ilişkilendirerek değerlendirmek için imkân yaratacağını umuyoruz.²

¹ Gropius'un kitabının İngilizce ve Türkçe baskılarının tarihleri hakkında daha detaylı bilgi için bkz. Sevil Enginsoy Ekinci, "Bauhaus'un Türkçesi: Bir Kitap Tarihi Taslağı", *Bauhaus 100+TR*, (der.) Ali Cengizkan, A. Derin İnan, TEDÜ, Ankara. (yayına hazırlanmakta olan kitap)

² Baskısı kalmayan kitabın elektronik ortamda paylaşımına açılması düşüncemizi destekleyen Asu Aksoy'a, ayrıca Özgönül ve Erdem Aksoy'un Karadeniz Teknik Üniversitesi'ndeki öğrencilerine teşekkür ederiz.

**WALTER
GROPIUS**

**yeni
mimari
ve bauhaus**

YENİ MİMARİ VE BAUHAUS

WALTER GROPIUS

WALTER GROPIUS

YENİ MİMARİ VE BAUHAUS

İNGİLİZCEDEN ÇEVİRENLER :

ÖZGÖNÜL AKSOY

ERDEM AKSOY

MİMARLAR ODASI KÜLTÜR YAYINLARI - 1

Birinci Baskı : Kasım 1967

İsteme Adresi : Mimarlar Odası İstanbul Şubesi
Üftade Sok. 1/3 Elmadağ
Şişli - İSTANBUL

Dizgi ve Baskı : Ertur Matbaası Tel. : 22 59 95

İÇİNDEKİLER :

Frank Pick'in önsözü	7
Yeni Mimarî ve Bauhaus	11
Standardizasyon (Standartlaştırma)	17
Rasyonalizasyon (Rasyonelleşme)	23
Bauhaus	32
Hazırlayıcı Öğretim	42
Pratik ve Nazarî Öğretim	46
Struktür Öğretimi	53

Dr. Gropius benden, bu denemeye bir giriş yazmamı istedi. Böyle birşeye pek lüzum görünmüyor. Bu, yapı problemlerinin cari malzeme ve aletler vasıtasıyla savunulan bir dâvâsıdır; makinalar içinde inkişaf eden aletler. Dâvâda geçmişin ahşap için, taş için ve cam için yapacağı ifade edilmektedir. Ancak böyle bir taze bir düşünüş şeklinden gerçek bir mimarının teessüs edeceği gösterilmektedir. Beni hâlâ daha fazla ilgilendiren mesele olarak da, mimarî için müsbet olan şeylerin günlük kullanım icap ettiren bütün plânlama sahaları mevzularında da isabetli olduğunu teyit ediyor.

Böyle bir dâvâ münasip bir zamana rastlamaktadır. Çünkü gittikçe daha fazla kimseler bu problemlerin üzerine dikkatle eğilmeye başlamışlardır. Bu neslin san'at anlayışı bunun ayrı ve meraklı bir nesne olduğu şeklinde değil, fakat hayata can veren ve cemiyette nizam ve güzelliği tekrar onaracak esaslı bir mevzu olduğu şeklindedir. San'atta bir yeniden doğuşu ümitlenilen ve her geçen yıla beraber hazır-

layıcı semptomlarının büyüdüğü hissedilen bir dinlenme devresinde bulunuyoruz. Bunun bir dereceye kadar gerçekleşmesini görebileceğimi zannediyorum. Dr. Gropius bu hareketin bir öncüsü oldu. Bauhaus vasıtasıyla hâdiseye kat'i bir şekilde katıldı. Bu memleket bu geçiş devresinde onu barındırmaktan ve rehberliğini emniyet altına almaktan dolayı kendini talihli saymalıdır. Hattâ onun bilgisinden ve kabiliyetinden faydalanarak sadece mimaride değil, mimarî ve (en geniş kabulüyle) san'at öğretiminde gelecek olan değişikliklerin hareketini çabuklaştırmak çarelerini aramalıydı.

Dr. Gropius vukufu göstermektedir ki 'Yeni Mimarî' tam ve formel olarak başlamış ve normlar veya standartlar üzerinde araştırmalar yapmıştır. Bu, modern bina ile mânâ bakımından bütün bağlarını koparmış olan stillerin kopya veya adapte edilmesinin doğurduğu karşılığa karşı bir reaksiyondur. Fakat bu reaksiyon hemen tamamen hızını kaybetmiş bulunuyor; ve Yeni Mimarî negatif bir devreden reddettiği ve uzaklaştırdığı şeylerden başka, tasarladığı ve icat ettiği şeylerden de bahsetmek suretiyle pozitif bir devreye geçmiş bulunuyor. Şahsi tahayyül ve tasavvur yavaş yavaş Yeni Mimarinin teknik imkânlarını, mekân armonilerinin foksiyonel vasıflarını kontrolü altına alacak ve ümitle beklenen bu rönesans taçlandırarak olan güzelliğe erişmek maksadıyla bir temel çalışma olarak kullanacaktır. Eğer bu reaksiyonda mimar işin mühendislik kısmına doğru fazla ilerlediyse artistik sahaya tekrar dönmekte gecikmeyecektir. İnkışaf böyle dalgalanan hareketler esnasında vücuda gelir. Yaratıcı ruh daima yeniden can-

lanır. Med ve cezir hiç azalmadan yükselen ve inen dalgalar halindeki hareketine devam eder. En mühimi yükselme harektidir.

Binaların mimarisinin ilham ettiği ilgili bir san'atın veya bilimin veya ikisinin karışımından meydana gelen bir mevzuun hatırlatılmasına tekrar dönüyorum. Eğer eşyalar doğru bir şekilde tasarlanmak ve vücuda getirilmek durumunda ise ve kendilerinde estetik vasıflar topluyorsa bununla ilgili teknik mekteplerin dışında Yeni Mimarinin binalar içinde yaptığını eşyalar için yapacak bir öğretim disiplini ve anlayışı doğmalıdır. Arzu ederdim ki Dr. Gropius denemesinde bu mevzuyla ilgili uyarma ve ilhamlarda bulunmuş olsun. Bu şimdilik kritik mânâda bir etüdtür. Bir zamanlar mimarların tahsil alanlarını sadece yapıya hasretmekle, bilhassa (mobilya, dekorasyon, seramik v.s.) gibi diğer plânlama sahalarındaki çalışmalarını görerek fazla dar bir alanda kaldıklarını düşünmüştüm. Fakat şimdi anlıyorum ki o zamanki düşünce yanlıştı. Başka bir neticeye doğru yöneltilmiş de olsa tahsil, statüler ve otorite bakımlarından mimarla eşit durumda olan endüstri desinatörü mimarın yanbaşında yer almalıdır. Dr. Gropius bu tahsili tarife yardım etmeli, bir zamanki Bauhaus metodlarını tekrarlıyarak mimariyi ana san'at kabul etmek, fakat endüstriyel plânlamayla da kollektif bir çalışma imkânı yaratmak suretiyle bunun metodlarını keşfetmelidir.

Yeni mimarinin yapısı ve ehemmiyeti kelimelerle anlatılabilir mi? Bu suale cevap vermeğe cüret edersem, bu ancak kendi eserlerimin, kendi düşünce ve buluşlarımın bir analizi şeklinde olmalıdır. Bundan dolayı ümit ediyorum ki bir mimar olarak kişisel gelişmenin kısa bir bilânçosu okuyucuya meselenin esas karakterini seçmekte yardım edecektir.

Geçmişle aramızdaki kopma bize, içinde yaşadığımız devrin teknik medeniyetine uyan yeni bir mimarî çehre tasavvur etme imkânı veriyor; ölü stillerin morfolojisi tahrip edilmiştir; ve biz his ve düşünce namusuna dönüyoruz. Önceleri bina ile alâkalı her şeye karşı derin bir ilgisizlik içinde bulunan geniş halk kütlesi uyusukluğundan uyarılmıştır; mimariye karşı kişisel ilgi günlük hayatımızda bizi uğraştıran herhangi bir şey olarak ortaya çıkarılmıştır; ve onun gelecekteki gelişmesinin ufukları şimdiden açıkça farkedilmektedir. Artık hep teslim ediliyor ki hernekadar yeni mimarinin dış şekilleri eskisinden organik mâ-nâda esaslî bir şekilde fark gösteriyorsa da, bu şekil-

ler ne pahasına olursa olsun yeniliklere meraklı bir avuç dolusu mimarın şahsi kaprisi olmayıp, sadece zamanımızın teknik, sosyal ve akli şartlarının kaçınılmaz mantikî bir ürünüdür. Bir çeyrek asır boyunca süren ciddi ve semereli bir mücadele bu ortaya çıkış hâdisesine yol göstermiştir.

Fakat Yeni Mimarinin tekâmülü, gelişmesinin ilk safhalarında ciddi engellerle karşılaştı. Mimarların şahsi manifestolarında ifade ettikleri kurallar ve karşıt teorilerin hepsi esas neticenin karma karışık edilmesine sebep olmuştur. Teknik güçlükler harbi takip eden genel ekonomik gerileme ile bir kat daha fazlaştırılmıştır. En fenası 'modern' mimarî bir çok memleketlerde moda haline gelmiş; ve netice olarak şekil taklidi ve züppelik bu renesansın üzerine kurulduğu temel gerçek ve sadeliği tahrif etmiştir.

Bu sebepten hareket, eğer esas olarak maddeciliğin sıkı gömleğinden ve aşırı macılığın veya yanlış telâkkilerin ilham ettiği sahte tekerlemelerinden kurtarılma maksadı ile yürütülüyorsa içerden bir temizliğe tâbi tutulmalıdır. 'Fonksiyonalizm' (**dieneue Sachlichkeit**) ve 'gayeye uyuş = güzellik' gibi boş laflar Yeni Mimarinin değerlendirilmesini zahiri mecralara sürüklemiş veya onu tamamen tek taraflı yapmıştır. Bu hâdiseye onun kurucularının gerçek meramlarının hiç kimse tarafından bilinmemesinde aksetmektedir: Yeni Mimarinin düşüncenin karşıt kutuplarını birleştirdiğinden ve onu tek bir tasarlama çevresine doğru sürüklediğinden habersiz olan sathi zekâlara hükmeden bir bilgisizlik.

Meselâ birçok kimse tarafından onun esas prensibi olarak tahayyül edilen rasyonelleşme, gerçekte

sadece temizleyici bir vasıtaadır. Mimarinin tezyinat saltanatından kurtarılışı, strüktürel fonksiyonlarının değerlendirilmesi, ekonomik ve sarıh çözümler üzerinde teksif edilen çalışmalar, Yeni Mimarinin **pratik** değerinin bağılı olduğu inkişaf şekillenmesinin sadece maddesel yönünü belirtmektedir. İnsan ruhunun estetik tatmini demek olan diğeri, bu maddesel faktör kadar mühimdir. Her ikisi de karşıtlarını hayatın kendisi olan birlikte bulurlar. Bu strüktürel ekonomiden ve fonksiyon değerlendirmesinden çok daha mühim olan şey yeni bir mekân anlayışını mümkün kılan entellektüel başarıdır. Çünkü bir yapının bilhassa metod ve malzeme meselesi olmasına mukabil, mimarî mekân hâkimiyetini ima eder.

Son yüzyıllarda elişlerinden makina ürününe geçiş insanlığı o kadar meşgul etti ki, bu misli görülmemiş değişikliğin icab ettirdiği yeni tasavvur problemlerine doğru teçhizatlanmada acele davranma yerine, antikiteden stiller almakta ve tarihi süsleme numunelerini devam ettirmekte mahzur görmedik.

İşlerin bu durumu nihayet sona ermiştir. Gerçeklere dayanan yeni bir yapı anlayışı ortaya çıkmış; ve bununla yeni bir mekân konsepsiyonu da meydana gelmiştir. Bu değişiklikler ve bunların en sarıh birer neticesi olarak artık emredebildiğimiz üstün teknik imkânlar Yeni Mimarinin şimdiki sayısız misallerinin çok değişik görünüşlerinde şekillenmiştir.

Bütün bu modern tekniğin mimarî renesansın bu kat'i devresine katıldığını ve inkişafının süratini tasavvur ediniz!

Taze teknik imkânlarımız yığma duvar satırlarının ince kolonlar şeklinde parçalanmasını sağla-

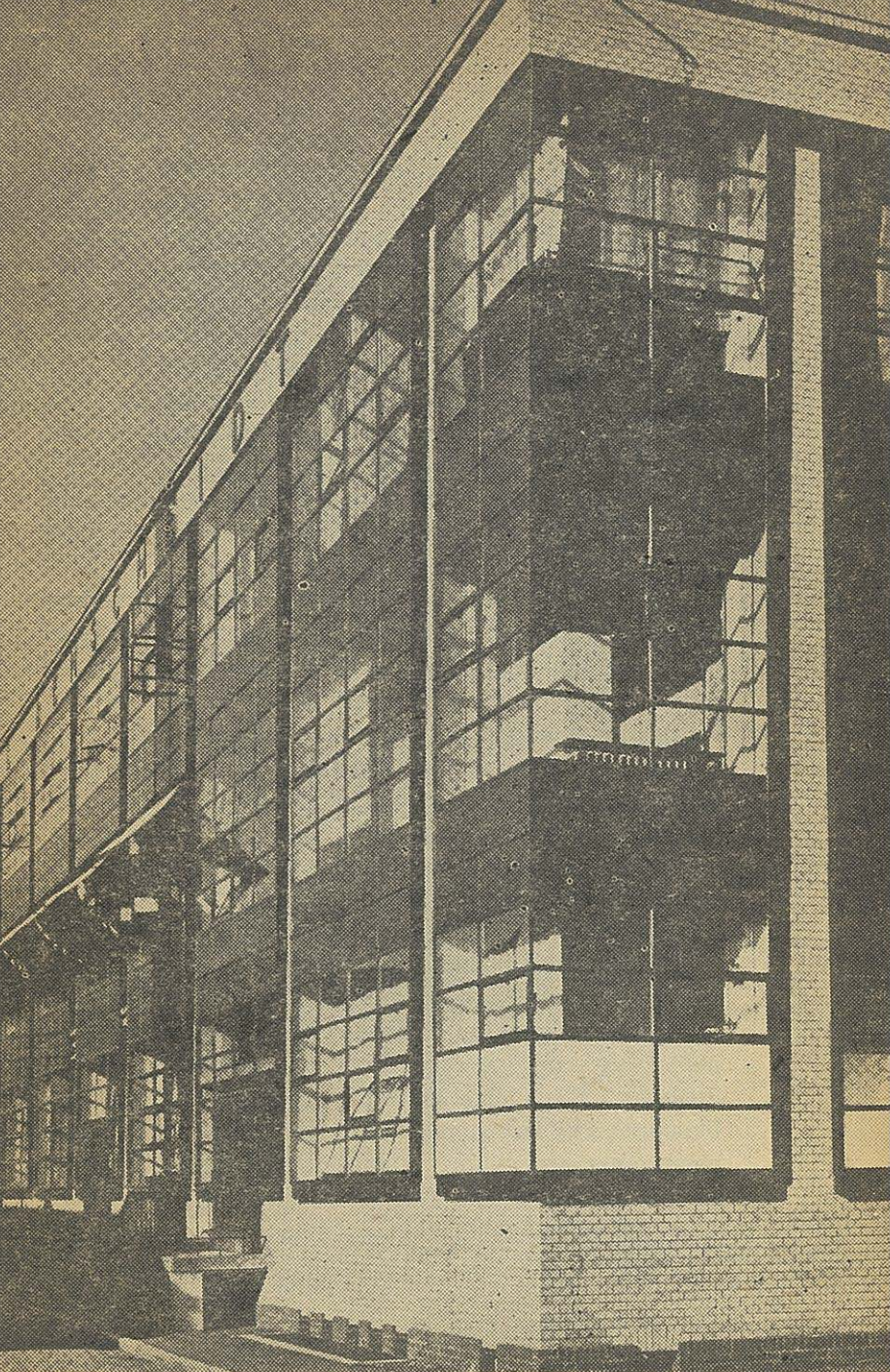
miş ve netice olarak ölçü, mekân, ağırlık ve taşıma ekonomisine varılmıştır. Çelik beton, cam gibi yeni sentetik maddeler ananevi ham inşaat malzemelerinin süratle yerine geçmektedir. Bunların rijidliği ve moleküler yoğunlukları geçmiş devirlerin hünerinin yetişemediği derecede geniş açıklıklı ve hemen hemen şeffaf strüktürler ortaya koymayı mümkün kılmıştır. Strüktürel hacimdeki bu devasa kazanç mimarinin kendinde bir ihtilâldir.

Yeni inşaf tekniğın en ileri başarılarından biri duvarın ayırma fonksiyonunu ortadan kaldırması olmuştur. Tuğlayla inşa edilmiş binalarda olduğu gibi, duvarı taşıyıcı bir eleman olarak kullanmak yerine, yeni mekân kazandırıcı konstruksiyonumuz stüktürün bütün yükünü bir çelik veya beton iskelet sistemine nakletmektedir. Böylece duvarların rolü yağmur, soğuk ve gürültüden korumak üzere sadece bu iskelet sisteminin kolonlarının arasına gerilmiş perdelere inhisar etmektedir. Ağırlık ve açıklıktan daha fazla tasarruf etme maksadı ile, taşıyıcı olmayan ve sadece bölümleri ayıran duvarlar hafif sıklette boşluklu beton, hurdi veya diğer bağlayıcı sentetik maddelerle ince briketler yahut boşluklu bloklar şeklinde yapılmaktadır. Çelik ve beton üzerindeki sistemli teknik tekâmül ve bunların çekme ve basınç mukavemetlerinin gittikçe daha ince hesaplarla ortaya çıkarılması taşıyıcı kısımlar tarafından işgal edilen sahayı muntazaman azaltmaktadır. Bu da neticede, odaların çok

---

Resim 1 — Alfeld - an-der-Leine de Fagus fabrikası 1911
(Adolf Meyer ile birlikte).

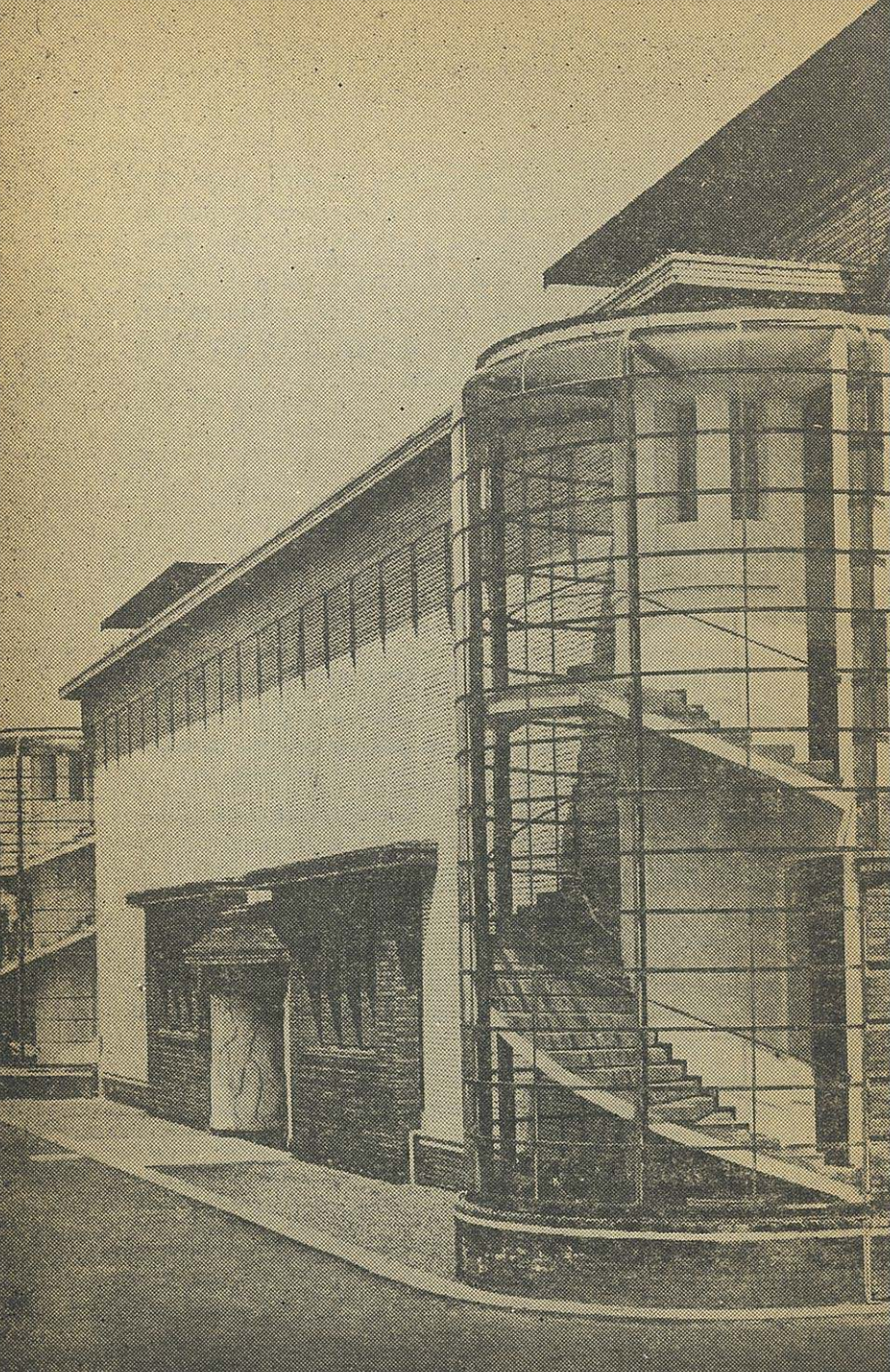
dah iyi aydınlatılmasını sağlayacak şekilde duvar sathlarında cüretli ve geniş açıklıklara tabii olarak imkân vermektedir. Bu sebepten taşıyıcı duvarın kalınlığının içine oyulmuş bir delik olan, eski tip pencere-lerin Yeni Mimarının karakteristiği, ince madeni çı-
talarla bölünmüş, devamlı yatay çerçevelere gittikçe daha fazla yer vermesi mantıklıdır. Boşlukların do-
luluklar üzerinde gittikçe büyüyen galebesinin en kısa neticesi olarak cam en büyük strüktürel önemi kazan-
maktadır. Pırıldayan maddesizliği ve duvarlar arasın-
da hava gibi hafiflik ima ederek dalgalanır gibi duru-
su, modern evlerimize neşeli bir not kazandırmakta-
dır.

Aynı şekilde düz çatı eski kiremitli veya ardu-
vazlı çatıların yerini alıyor. Çünkü bunun avantajları aşikârdır: (1) ışık hemen hiç kullanılmayan köşe-
leriyle meyilli tavanlar ve çatı pencereleriyle karan-
lıklaştırılmış küçük tavan arası odalarının yerine üst
kat odalarını normal olarak şekillendirir; (2) yangına
çok sık sebebiyet veren ahşap kirişlemenin kaldırıl-
ması; (3) evin üzerini güneş terası, açık hava idman
yeri veya çocukların oyun sahası gibi pratik maksat-
lara çevirme imkânı; (4) yeni kanatlar veya kat çık-
ma şeklinde olmak üzere, gelecekteki ilavelere daha
basit strüktürel hazırlık; (5) rüzgâr ve hava tesirle-
rine açık lüzumsuz sathların kaldırılması ve bundan
dolayı daha az tamir ihtiyacı; (6) kolaylıkla aşınan
asılı olukların, harici yağmur borularının v.s. kal-
dırılması. Hava ulaştırmasının gelişmesi ile mimar
binasının kuş bakışı perspektivine görünüşleri kadar
ehemmiyet vermelidir. Düz çatıların 'zemin' olarak
kullanılışı bize büyük şehirlerimizin taş çöllerinin or-

tasında iklimleştirilmiş bir tabiat unsuru sunuyor; böylece tabiatın binalara yer vermek üzere kovulduğu arazi kendisine yükseklerde geri verilmektedir. Gökten bakıldığında, geleceğin şehirlerinin yapraklı damları sonsuz asma bahçe sıraları gibi görünecektir. Fakat düz çatının en mühim avantajı, daha hür bir iç plânlamayı mümkün kılmasıdır.

STANDARTLAŞTIRMA

Bütün millî ekonomilerin ilkel sevki, halkın ihtiyaçlarını, verimli teşkilâtlarının ilerlemesiyle mümkün olan en az masraf ve güçle karşılama arzusu tarafından güdüdür. Bu, çalışmanın ihtisaslara bölünmesi demek olan mekanizasyona ve rasyonalizasyona götürüyor: Bütün diğer organize verim dalları için olduğu gibi bina için de aynı endüstriyel gelişmenin şaşmaz görünümlü adımları... Makineleşmenin kendi içinde bir sonuç olarak kabul edilmesi, erkek ve kadını insan altı robotvari otomatlar seviyesine alçaltarak hayatın canlılık ve değişikliğini çalan, gerçeğe ilgisiz bir kötüleme olurdu. (Burada eski el sanatları medeniyetinin bugünkü makine dünyası karşısındaki ısrarlı dayanışının derin sebeplerine dokunmaktayız.) Fakat deva olarak, makineleşmenin bir tek mevzuu olabilir: Varlığın gerekçeleri ile ilgili bir şekilde el ve aklın daha yüksek kademedede bir çalışma için

serbest bırakılması yolunda ferdin fiziksel didinmesini ortadan kaldırmak.

Devrimiz makine ve elişi çalışmasının işbirliğinden doğan ve bilhassa yapı sahasında yankılar vermeğe başlayan standardizasyon isimli çalışma şeklinin rasyonelleşmesi ile başlamıştır. Hiç şüphe yoktur ki standardizasyonun ev inşaatı sahasına sistemli bir şekilde tatbiki; genişliğini şimdiden tayin edemeyeceğimiz büyüklükte ekonomi sağlayacaktır. Standardizasyon medeniyetin gelişmesini durdurucu bir faktör olmadığı gibi aksine bunun önşartlarından biridir. Yaygın bir kullanışı olan herhangi bir şeyin geçmişteki şekillerinin en iyi birleşmesinden çıkan basitleştirilmiş pratik numunesine standart adı verilir; tarifte belirtilen bu «iyi tarafların birleşmesi» meselesi esaslı olmıyan ve bünyeye taallük etmiyen kısımların ve artistin şahsi fikirlerinin temizlenmesini takip eder. Böylece şahsi olmıyan bir standart bir marangoz cetvelinin isminden türemiş olan «norm» adını alır. Standardizasyonun gittikçe büyüyen hâkimiyeti karşısında şahsiyetin ezileceği korkusu en ufak bir incelemeğe dayanamıyacak bir masaldır. Tarihin bütün büyük devirlerinde standartların - yani tip şekillerin şuurulu kabulü - mevcudiyeti eğitimli ve iyi nizamlandırılmış cemiyetlerin kriteriyumu olmuştur; bu sebepten aynı kullanışı icap ettiren eşyaların tekrarı insan maneviyatı üzerinde yapıcı ve medenileştirici bir tesir icra ettiğini söylemeğe lüzum bile kalmıyacaktır.

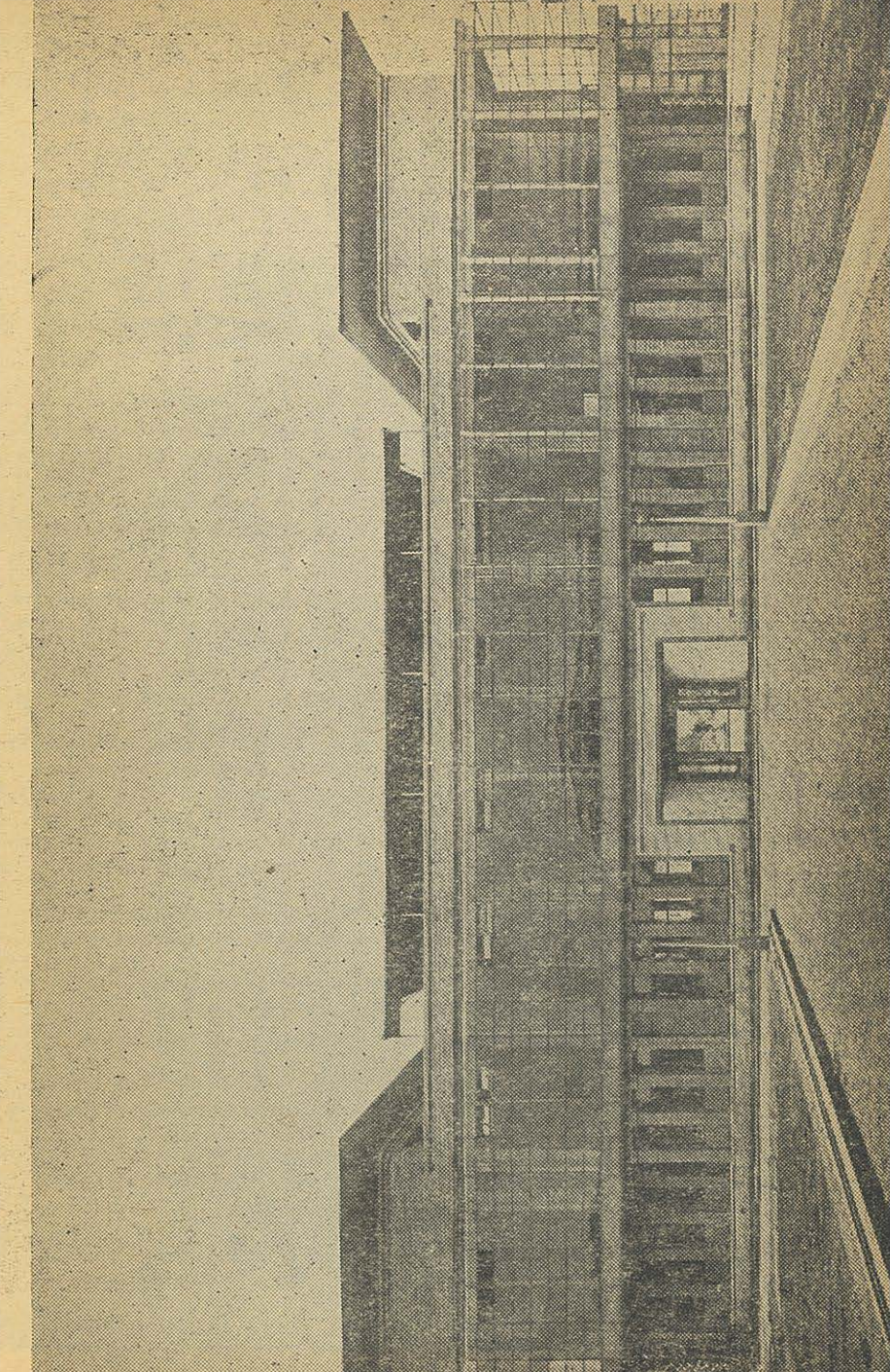

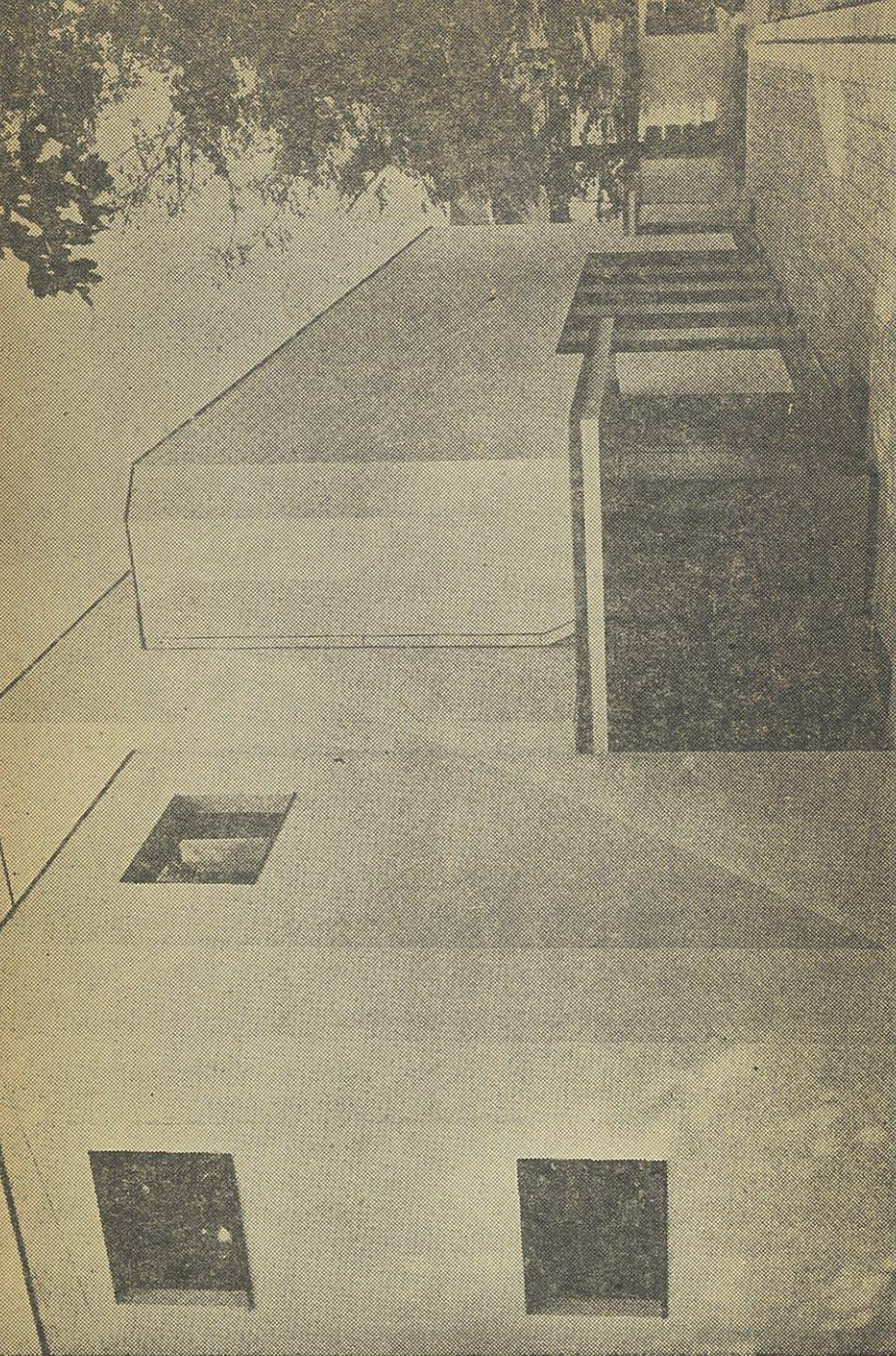
Resim 2 — Kolonya'daki Werkbund sergisinin İdarî ofis binasının giriş cephesi 1914 (Adolf Meyer ile birlikte.)

Daha geniş bir ünite olan caddenin esas hücre birimi olarak bir apartman tipik bir organizma gurbunu temsil etmektedir. Caddeler boyunca daha da geniş bir ünite olan şehri meydana getiren odaların yeknesaklığı şekil ekspresyonunu icap ettirir. Ölçülerindeki farklar değişikliğin lüzumlu küçük miktarını hazırlar ki bu da yanyana gelişen ve aynı olmyan tipler arasında tabii bir yarışma meydana getirir. Tipleştirilmiş binaların tekrarlanışının medeni asalet ve birliği çok kıymetlendirdiğine esaslı birer delil geçmişin en beğenilen şehirleridir. Şahsi prototiplerin herbirinden daha olgun ve daha bitirilmiş bir model olarak, kabul edilmiş bir standart, bütün bir devrin nizami ortak faktörü şekline gelir. Mimari parçaların birleştirilmesi şehirlerimize yüksek bir şehircilik kültürünün seçkin vasfı olan 'homojen karakter'i sağlayacak şayanı takdir neticeyi verecektir. Değişikliğin temkinli bir kaç yapı tipi ile sınırlandırılması binaların kalitelerini yükseltir ve maliyetlerini azaltır. Böylece halkın sosyal seviyesi bir bütün olarak yükselir. Geleneklere karşı temiz bir hürmet bunlarda, ekseriya izafi ve görünüşte şahsiyetçiliğin karışık çözümlerinde olduğundan daha fazla yankı bulur, çünkü ilktekinde halkın daha büyük faydası, daha derin bir mimarî mânâ vücuda getirir. Esas vasıfların standart tipler üzerinde teksifi misli görülmemiş endüstriyel potansiyalitede metodlara ihtiyaç gösterir ki bunun icap ettirdiği ölçüde sermaye yatırımı ancak seri imalâtla karşılanabilir.

Resim 3 — Kolonyadaki Werkbund sergisinin İdari Ofis Binasının arka cephesi 1914 (Adolf Meyer ile birlikte)

Őimdiye kadar bir el emeği olan yapı sanatı organize bir endüstri haline geçmeğe başlamıştır. İskele üzerinde yapılmadı alıŐılmıŐ işler inşaat sahasından uzakta, fabrikalarda iŐlenmeđe alınıyor. Yapı çalışmalarının mevsimlere tâbi bir karakteri olan, iŐvereni iŐçiyi ve neticede cemiyeti iŐsiz bırakan inkıtalar derece derece yok ediliyor. Bütün yıl boyunca devamlı çalışma yakında istisnalıktan kurtulup kir kaide haline gelecektir.

Ve, tabii maddelere hassasiyet ve yeknesaklık bakımından üstün olan prefabrike malzemenin gelişmesi artıkça ev inŐaatında modern pratik, fabrika iŐinin inkişafının bir sıra takibeden safhalarına yaklaŐabilecektir. Binaların rasyonelleŐmesinin mümkün olacağı ve strüktürlerinin, birkaç esas bileŐene ayrılması suretiyle, tamamen fabrikalarda inşa edileceği derecede teknik ustalık devrine doğru ilerlemekteyiz. Oyuncak tuğlalardan kutular gibi bunlar da çeşitli Şekil kompozisyonları vermek üzere kuru bir vaziyette birleŐtirilebilecekler; yâni bina hava tesirlerine tâbi olmaktan tamamen kurtulacaktır. Sağlam ve yanmaz konstrüksiyonlu ve tamamen stok malzeme ile dōŐe-

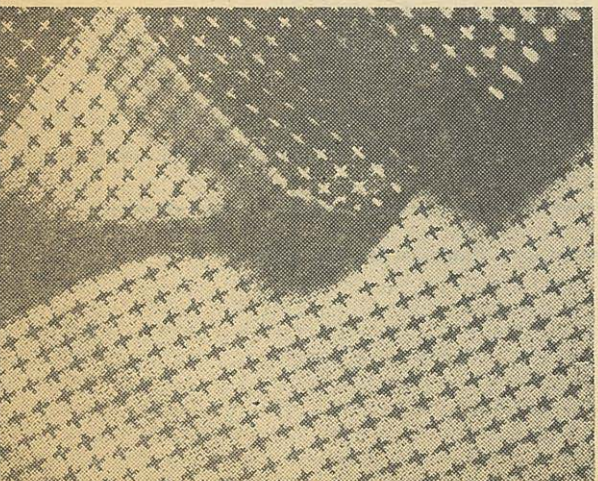
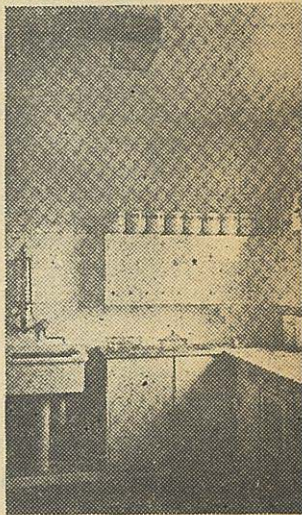
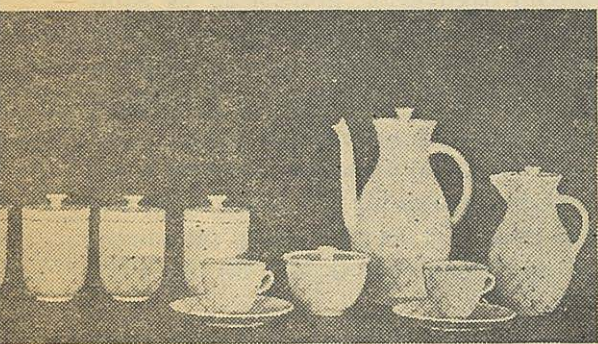
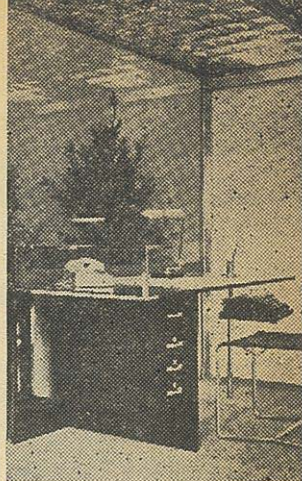
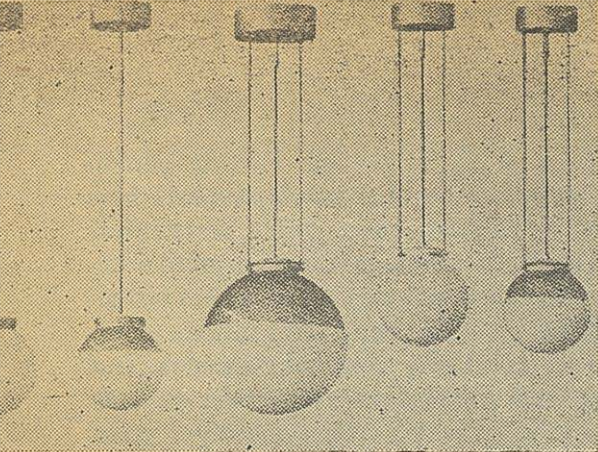

Resim 4 — Jena Şehir tiyatrosu (tadilât) 1922 (Adolf Meyer ile birliktye)

nebilen hazır evler neticede endüstrinin en esaslı bir imalât mevzuunu teşkil edecektir. Bundan evvel - evin bütün parçaları meyanında - döşeme kirişlerini, tuğlaları, pencereleri, kapıları merdivenleri ve takımları normlamak çok pratik olur. Çeşitli binalarda aynı malzemenin kullanılışı ve standardize kısımların tekrarlanması modern kıyafetin tip yeknesaklığının sosyal hayatımıza kazandırdığı bağlayıcı ve mâkul görünüşe benzer bir tesir yaratacaktır. Fakat bu, hiç bir şekilde, mimarın tasarlama gücünü kısmaz. Hernekadar bütün ev ve aparmanlar devrimizin şaşmaz damgasına sahip olursa da giyindiğimiz elbiselerde olduğu gibi fertlere şahsiyetlerini belirtmek üzere kâfi saha kalacaktır. Kat'i netice azami standartlaşma ve azami değişikliğin birleştiği mutlu karışım olmalıdır. 1910'dan beri çeşitli makale ve takrirlerde evlerin prefabrikasyonu fikrini ısrarla savundum; bundan başka önemli endüstri meseleleri ile ilgili olarak bu araştırma alanında birkaç pratik denemeye giriştim.

Resim 5 — Alman fabrikalarının seri imalât modelleri olarak kabul ettiği ve yabancı industrial Design'ı tesir altında bırakan tipik Bauhaus mamulleri (1922-1925) a. Metal lamba modelleri b. Cam, maden ve ahşaptan yazı masası, c. O. Lindig tarafından yapılan Çay takımı, d. Weimar'da Horn Evi için hazırlanan mutfak tefrişatı, e. Ottilie Berger tarafından meydana getirilen tekstil (kumaş), f. Marcel Breuer tarafından düzenlenen çelik tüpten ilk mobilya modelleri.

Kuru birleştirme en iyi neticeleri verir çünkü, (avantajlarından yalnız birini saymak istersek) herhangi bir şekli ile rutubet, harçlı tuğla konstrüksiyonlu duvar inşaatında ucuzluğa karşı en mühim engeli teşkil eder. Rutubet eski inşa metotlarının bir çoğunun zayıflığının en esaslı sebebidir; intibak etmeyen bağlantılara, iğriliklere, lekelere, önceden fiat biçilemiyecek götürü çalışmalara ve kuruma esnasında da ciddi para ve zaman kaybına sebebiyet verir. Bu faktörü elimine ederek ve birleştirici parçaların tam kaynaşmalarını sağlıyarak, prefabrike ev sabit bir fiat ve belli bir inşa müddetini garanti eder. Hepsinin üstünde, güvenilir modern malzemenin kullanılışı binanın izolasyonunun ve stabilitesinin yükselmesine ve ağırlık ve cüssesinin azalmasına imkân verir. Prefabrike bir ev fabrikada, duvarlar, döşemeler, çatı, müştemilât ve hepsi olarak bir çift kamyonu yüklenir, inşaat yerine gönderilir ve yılın hangi mevsiminde olursa olsun hiç denecek kadar kısa bir zamanda birleştirilir.

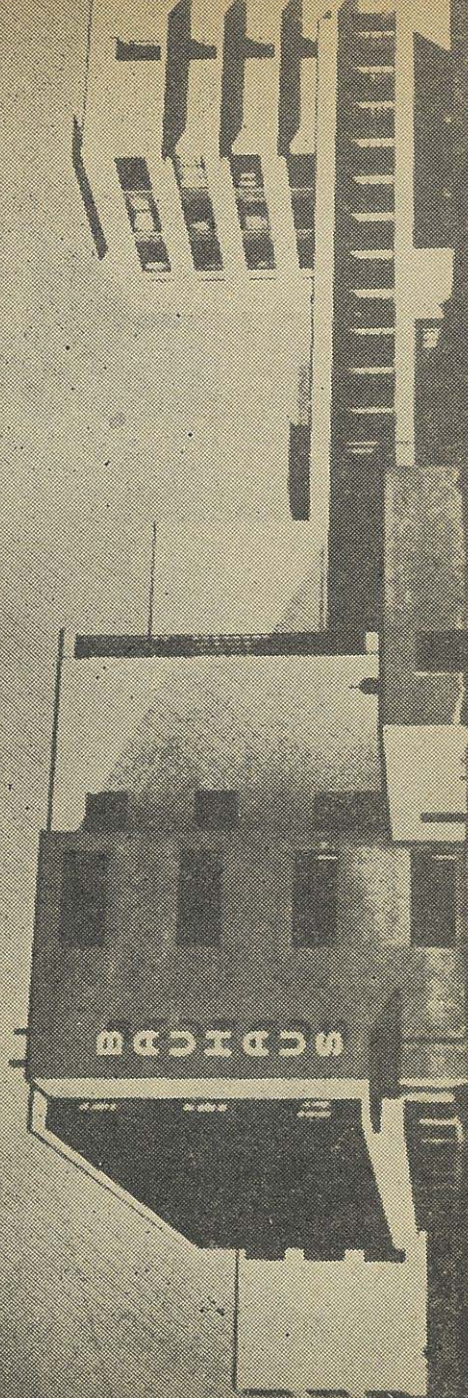
Rasyonelleştirilmiş inşaatın en seçkin avantajları üstün bir ekonomi ve yükseltilmiş bir yaşama standardıdır. Bugün lüks addedilen birçok şeyler yarının evinin standart elemanları olacaktır.

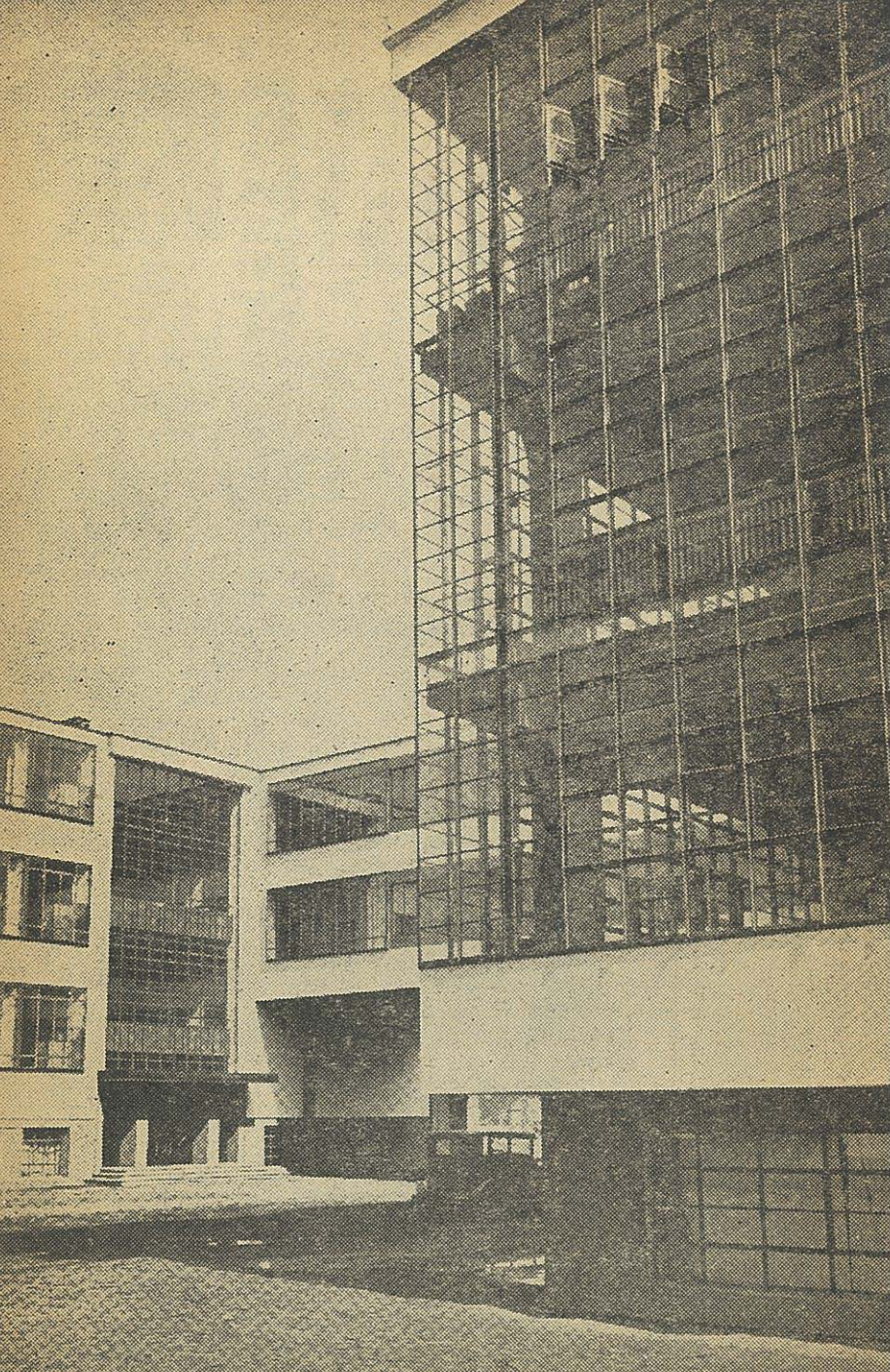
Teknik için bu kadar kâfi! - Fakat estetik ne oluyor?

Yeni mimari duvarlarını, temiz havanın tamamını, gün ışığını ve güneş şualarını alabilmek için, per-

---

Resim 6 — Bauhaus Dessau 1925

deler gibi açıyor. Binayı masif temeller vasıtası ile zemine ağırca tesbit etmek yerine toprağın yüzü üzerine hafifçe fakat sağlam olarak yerleştiriyor; ve bir stil taklitçiliğinden veya süsleme eskiticiliğinden uzakta, her kısmın bütünü mantıki bir parçası halinde şekillendiği, basit ve sarıh hatlı projelerde vücut buluyor. Böylece onun estetiği de maddi ve psikolojik taleplerimizle karşılıyor.

Daha yüksek dereceden bir ideal olarak, bir odayı — mekân armonisi, sükûnet, nisbet yönünden — tek başına insanileştiren ve canlandıran şartların tatmini bakımından düşünürsek, mimari strüktür fonksiyonlarının yerine getirilmesi ile sınırlandırılmaz.

Tarihi stillerin keyfi çoğaltılması artık kâfidir ve biz bunlardan vaz geçmeliyiz. Salt mimari kaprisinin tezahürlerinden strüktürel mantığın verilerine doğru ilerlememiz inkişaf ettikçe devrimiz yaşayışının soyut ifadesini sarıh ve taze basit formlarda aramayı öğrendik.

Yeni Mimarinin vardığı neticeleri kısaca gözden geçirdikten ve yakın gelecekteki muhtemel gelişmesinin esas hatlarını çizdikten sonra bu hadisedeki kendi rolüme döneceğim? 1908 de, tahsilimi bitirip mesleğime Peter Behrens'le birlikte mimar olarak atıldığım vakit mimari ve mimari tahsil hakkındaki hâkim fikirler hâlâ akademik stilticiliğin ve klasik 'nizam'ların hükmü altında idi. Beni, mimari problemlerin ele alınışında mantıki ve sistematik bir koordinasyona

---

Resim 7 — Bauhaus Atelyeler kanadından bir köşe.

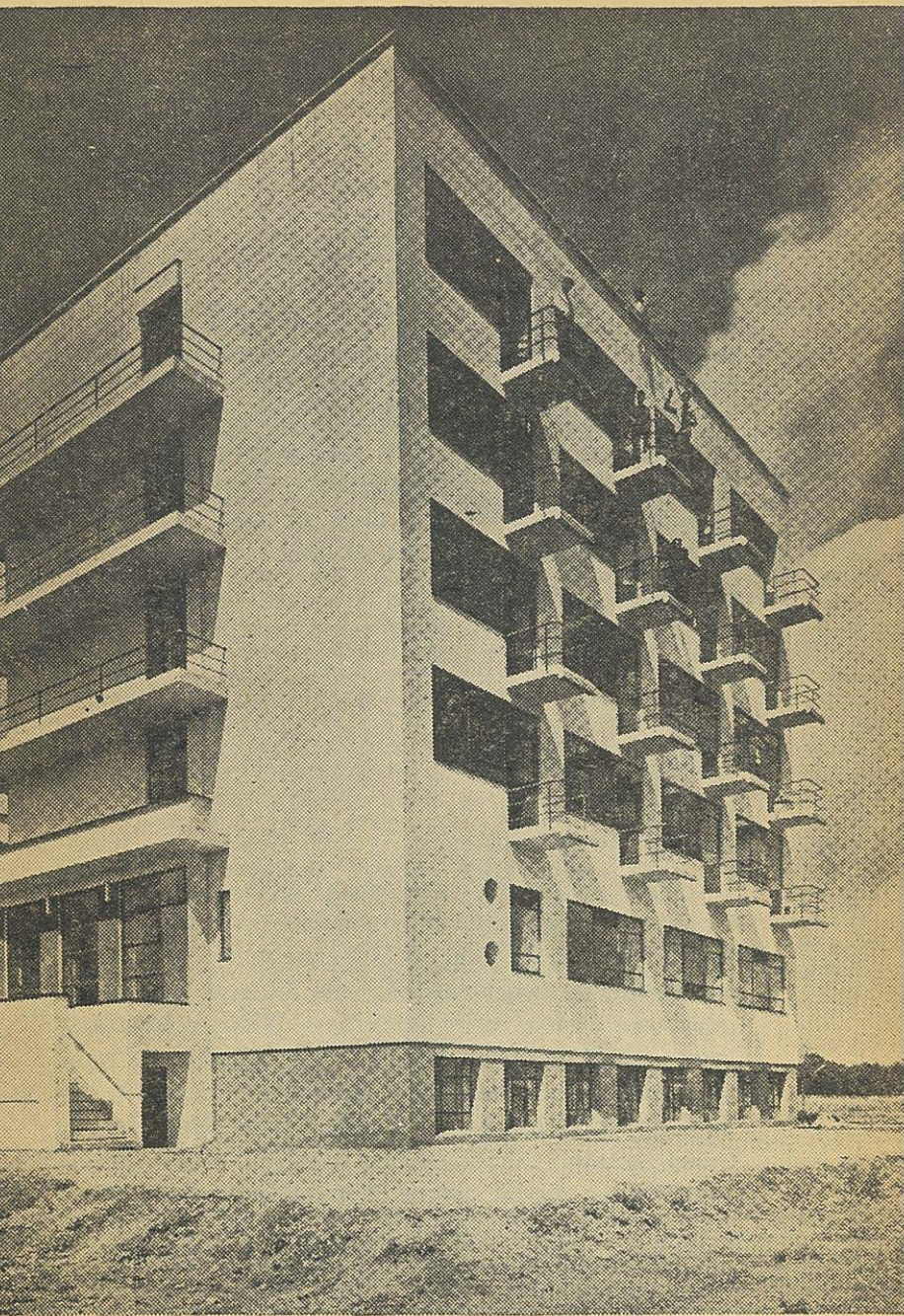
alıştıran Behrens oldu. Üzerinde çalıştığı dâvâlara aktif bir şekilde katılım sırasında onunla ve «Deutscher Werkbundun» diğer üyeleri ile yaptığımız hararetli tartışmalar esnasında yapının ana bünyesinin ne olacağı hakkındaki şahsi fikirlerim kristalize olmağa başlamıştı. Modern yapı tekniğinin miraride geçtirilemeyecek bir ifade vasıtası olduğu ve bu ifadenin o zamana kadar kullanılmamış formlar talep ettiği kanaatı bir sabit fikir haline geldi. Behrens'in üstadça derslerinin uyarması ile hareketlenerek, kendi hesabıma çalışmak üzere büyüyen sabırsızlığımı bastıramıyordum. 1910 da bağımsız olarak çalışmağa başladım. Kısa bir müddet sonra Adolf Meyer ile birlikte Alfeld-an-der-Leine'deki Fagüswerke (R.1) projelerini hazırlamakla görevlendirildim. Sonraki çalışmamın gerçek karakterlerini gösteren bu fabrika ve binalar, bana Kolonya'daki Werkbund 1914 sergisi için tevdi edildi. (R. 2 ve 3)

Benim kendi fikirlerime dayanarak ilerleyen (in-kişaf eden, nazariyeler üzerinde elde ettiğim mes'uliyet suurunun, bu nazari desteklerin ilk defa şekillendiği harpten sonra kazandım. Birçok mimar arkadaşlarım gibi beni de dört sene çalışmaktan alıkoyan bu şiddetli inkıtadan sonra bütün düşünürler fikri bir cephe değiştirmenin lüzumunu duydular. Herbiri kendi hususi faaliyet sahasında, hakikatle hayalperestlik arasındaki korkunç uçurumun birleşmesine yardımcı ümit ettiler. Bundan sonradır ki neslimin mimarla-

---

Resim 8 — Öğrenci yurdu ve atelye binası.

rına düşen vazifenin ne kadar hudutsuz olduğu bana göründü. Gördüm ki bir mimar, bir netice olarak yeni bir mimari okulu meydana getirmek üzere memleketinin endüstrisine liyakatla tesir etmedikçe ve bu okul selahiyetli bir mânâ kazanmakta muvaffak olmadıkça kendi fikirlerini gerçekleştirmeği ümit edemez. Yine gördüm ki bunu mümkün kılmak şefinin değneğine itaat eden orkestra gibi otomatik olarak değil de ortak bir gayeyi ilerletmek yolunda çok yakın işbirliğine rağmen bağımsız asistanlar ve yardımcıları kadrosuna lüzum gösteriyordu. Mimari yaratıcılığın bütün şubelerini içine alan bu temel birlik fikri orijinal **Bauhaus**'u kurmamda bana rehber olan ilhamdı.

BAUHAUS

Harb esnasında, kendisinin halefi olabileceğim fikrini veren şöhretli Belçikalı mimar Henri van de Velde'den Weimar'daki (**Grossherzogliche Kunstgewerbeschule**) Sanat okulunu ele almam meselesini müzakere etmek üzere Sachsen - Weimar Eisenach gran - dükü ile bir toplantıya davet edildim. Reorganizasyon hususundaki tam selahiyet isteğim kabul olunca 1919 baharında Weimar Sanat Okulunun ve Güzel Sanatlar Akademisinin kontrolünü deruhte ettim. Daha geniş bir planın (**Esas maksadım keyfi bir**

şekilde ihtisaslaştırılmış bir iki sınıf yerine ferdin tabii kapasitesini bütün okul boyunca süren bir öğretim esasına dayayan ve hayatı bir bütün kozmik birlik olarak kavramak imkânını veren bir çalışma prensibi idi.) İlk adım olarak bu tesisleri **Das Staatliche Bauhaus** adı altında bir yüksek mimari mektebi şeklinde birleştirdim.

Bu projenin tamamlanmasında, teknik ihtisasla tasarılmanın çok müşkül olan birleştirilmesi problemini çözmeye uğraştım. Bu, her ikisinde de eşit derecede ihtisas kazanan yeni ve o zamana kadar mevcut olmamış bir iş arkadaşı bulmak mânâsına geliyordu. Eski amatör el hünerciliğinin yeniden ortaya çıkmasına karşı bir müdafaa olarak her talebeyi (mimarlık talebeleride dahil) mevkiin ticaret odası ile akdedilen sarıh bir ticaret anlaşması vesikası çerçevesinde çıraklığının bütün kanuni gayesini tamamlamak üzere bağladım. Tatbiki öğretimi bir netice olarak almıyarak ve hâlâ yürürlükte olan bir takım el sanatları hesabına bir düşünüş gütmüyerek yine de el ve göz pratiğini geliştirmesi bakımından endüstri ilerlemesini kontrol altına alma yolunda, tatbiki egzersizler yapmak üzere ısrar ettim.

Bauhaus atelyeleri günümüz konuları ile ilgili yeni pratik projeler üzerinde çalışmak ve seri imalata faydalı modeller hazırlamak için tesis edilmiş gerçek laboratuvarlar halinde idi. Bütün teknik, estetik ve ticari istekleri karşılayacak tip formları meydana getirmek geniş bir kadroyu icap ettiriyordu. Projelerin gerek pratik ve mekanik taraflarını olsun gerek teori ve form kanunlarını olsun gayet iyi tanıyan bir ekibe ihtiyaç vardı. Örnek modellerin ekseri kısımlarının el-

le yapılmasına rağmen bu kısımları yapanlar elişi pratiğinden çok farklı olan fabrika imalat ve birleştirme metodlarını tanıma yolunda bir ilerleme yapmış olmalı idiler. Değişik her makina tipi imalatının sahip olduğu damgayı ve şahsi güzelliği kendi zati hususiyetine borçludur. El işi eşyanın makine tarafından mânâsız bir şekilde taklidi, bunlara üstünkörü hal çarelerinin kaçınılmaz markasını takıyor. **Bauhaus**, endüstri ile el sanatları arasındaki farkın, herbirinde kullanılan aletlerin değişikliğinden ziyade birindeki iş bölümü ile diğerindeki bütün işin tek bir ustanın kontrolunda kalması keyfiyetinde arıyan bir fikir mektebi idi. El sanatları ile endüstri derece derece birbirine yaklaşan karşıt kutuplar gibi mütela edilebilir. Bu teşekkül her ikisinin de geleneksel tabiatını yavaş değiştirmeye başlamıştır. İlerde el sanatlarının sahası esas olarak, seri imalatın gelişen yeni, tecrübi tip formlarını hazırlyan üst kademelere inhisar edecektir.

Şüphesiz ki daima şahsi desenlerden hareket eden ve eserlerine pazar bulabilen sanatkârlar mevcuttur. Zaten **Bauhaus** bugün üstün müstaceliyette olan eserler üzerine şu şekilde dikkatle teksif edilmişti: Makinanın ürünlerine bir gerçek ve ehemmiyet muhtevası katarak ve böylece evi makina anarşisinden kurtararak insanlığı onun esaretinden kurtarmak. Kısaca, inkişaf eden eşyalar hususi olarak seri imalat için hazırlanıyordu. Mevzuumuz makinanın hakiki avantajlarından hiçbirinden fedakârlık etmeden onun geri tepmesini önlemektir. Gerçi yenilikleri değil fakat mükemmel standartları gerçekleştirmeyi maksat edinmiştik.

Bauhaus dördüncü senesinde iken ve organizasyonunun bütün esasları nihai olarak kurulmuşken başlangıçta Almanya ve civarında büyük dikkatle takip edilmiş olan hazırlayıcı çalışmalara dönebilecek durumda idi. O zaman görüşlerimi neşretmeğe karar verdim. Bunlar tabii tecrübenin ışığında bir hayli inkişaf etmişlerdi fakat neticeye tesir edecek mahiyette bir değişiklik vuku bulmamıştı. Bundan sonraki sahifeler 1923 de **İdee und Aufbaudes Staatlichen Bauhauses** (Bauhaus fikri gerçekleşmesi) adı altında yayımladığım bir denemeden alınmıştır.

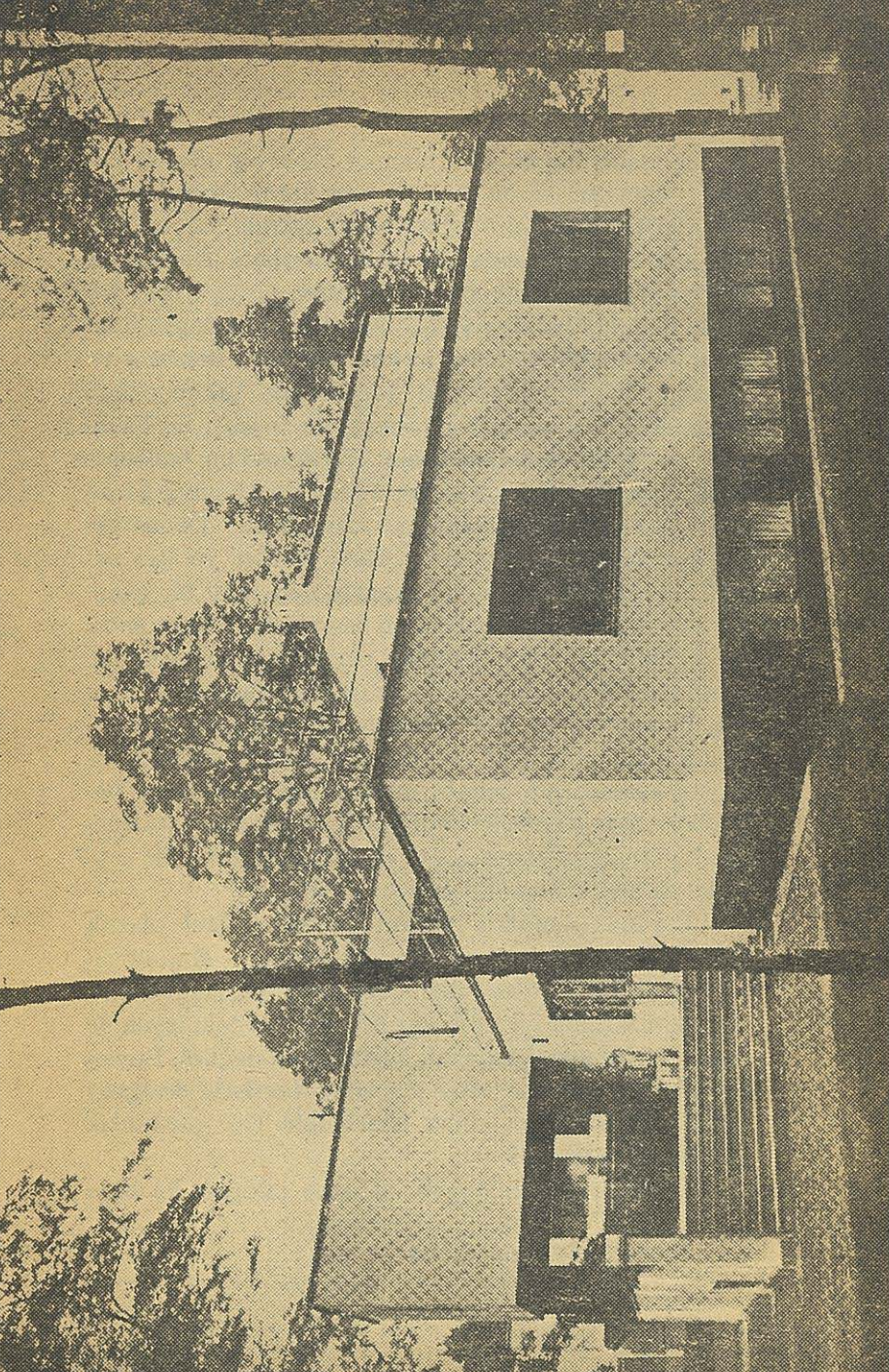
Yapı sanatı, cemiyet adı verilen kooperatif organizmayı sembolleştiren orkestral işbirliğini teşkil edecek aktif meslek arkadaşları gurubunun yapacağı bir ekip çalışmasına dayanmalıdır. Mimari ve daha geniş mânâda, planlama bütün millete şamil üstün bir mesgalenin neticeleri olacaktır. Sanatın faydasız bir lüks olduğu hakkında yaygın bir inanış geleneği vardır; bu bize dallarını «Güzel Sanatlar»ın kalıntılarının üzerine uzatan ve böylece esas hüviyet ve ortak hayatlarını çaldıran bir neslin mirasıdır. **L'art pour L'art** (sanat için sanat) mantalitesinin tipik şekillenışı ve yayılış vasıtası akademi idi. El sanatlarını ve endüstriyi artistin haberleşme imkânlarından uzak tutan Akademi böylece bunların hayatiyetini kuruttu ve artisti cemiyetten tamamen tecrit edilmiş bir hale getirdi. Sanat bu şekilde parçalara ayrılabilir şeylerden biri değildir. Bir planlama eseri bir marifetin neticesi de olsa, bir tahrikle de ortaya çıksa daima ferdin beğenmesine bağlı olacaktır. Fakat eğer sanat dediğimiz şey öğretilmez ve öğrenilemezse prensiplerinin ve el hakimiyetinin kusursuz bir melekesi mevcut ola-

bilir. Her ikisi de dâhi yaratıcıya da sıradan zanaat-kâra olduğu kadar lâzımdır.

Zamanın önemli olayı akademilerin, önceden açığa mahkûm edilmiş bir «artist proletaryası» vücuda getirmiş olmalarıdır. Deha Mükafatlarının sahte ümitleri ile teskin edilen bu hemen kalabalıklaşmış sınıf, mesleklerinde artistik bir irade elde etmeden ve bunun köklerini varlık mücadelesine dayama meselesini araştırmadan mimar, heykeltıraş, ressam profesyonlarına dağılmışlardı. Bu şekilde kazanılan h ü n e r t e k n i k ilerleme ve ticarî talep gibi gerçeklerden habersiz bir masa başı sanatkârı için amatörce bir atölye marifeti oluyordu. Akademi mekteplerinin etrafını kuşatan kusur bunların idareci deha denilen nadir biolojik oyuna düşkün olmaları ve esas vazifelerinin yüzlerce ve yüzlerce daha küçük çaptaki kaabiliyetlere çizgi, desen ve resim öğretmek olduğunu unutmaları idi; zaten talebenin ancak binde birinden gerçek bir mimarın ressamın eserleri ümit edilebilirdi. Vakaların çok geniş bir ekseriyetinde bu tek taraflı ümitsiz öğretim talebelerini bütün bir hayat boyunca sürecek tamamen verimsiz bir sanatın tatbi-katına mahkûm ediyordu. Bu talihsiz tembel kişiler kendilerine daha temiz bir pratik çalışma imkânı verilse cemiyetin faydalı üyeleri haline gelebilirlerdi. Akademilerin doğuşu bütün halkın hayatına nüfuz etmiş olan geleneksel spontane sanatın tedricen gerilemesine sebep olmuştur. Bütün bunlardan geriye ka-

---

Resim 9 — Dessau da Profesör Groplus'un kendi evi.

lan gündelik hayattan tamamen uzak bir «Salon Sanatı» olmuştur ki, bu da XIX yüzyılın ortaları ile birlikte şahsi virtüözite egzersizleri durumuna tereddidi etmiştir. Bu sıralarda bir ihtilâl başladı. Ruskin ile Morris sanat dünyası ile iş dünyasını birleştirecek bir unsur bulma fikrini yaydılar. Asrın sonuna doğru bunların rehberliği Van de Velda, Olbrich, Behrens ve kitadaki diğer mimarlar tarafından takip edildi. Darmstadt'taki artistler kolonisinin inşaatı ile başlayan ve Münih'teki **Deutscher Werkbund**'un tesisinde şahikasına erişen bu hareket bellibaşlı Alman şehirlerinde Tatbikî Güzel Sanatlar okullarının (**Kunstgewerbeschulen**) açılmasını sağladı. Bunlar yetişen artist nesline endüstri ve el sanatları ile ilgili bir çalışma imkânı vermek maksadını taşıyordu. Fakat sathi bir artistik merakın üstünde olan bu pratik çalışma meselesi karşısında akademik ruh fazlasıyla yerleşmiş bulunuyordu. Müfredatlarında proje ve kompozisyon hâlâ bir gurur meselesi idi. Eski ve gerçek olmayan «sanat için sanat» durumundan kurtulma yolundaki ilk teşebbüsler kötülüğü köklerinden yakalıyacak kadar derinleşmedikleri ve kâfi genişlikte bir cephede planlaştırmadıkları için çöktüler.

Bununla beraber ticaret ve daha özel olarak endüstri, artistleri desteklemeğe başladı. Kullanışlılık faktörüne şekil ve bitirilmemiş eser güzelliğini katmak için samimi bir arzu vardı ki çalışan teknisyen de böyle bir eklemeyi yapmak durumunda değildi. Böylece fabrikatörler artistik desenler (**artistic designs**) satın aldılar. Fakat kâğıt üzerindeki bu yardımlar pek itimat vermedi.

Artist, form anlayışını fabrika inkişafı ile bağ-

daştırarak teknik taleplere yabancı ve hiç de pratik olmıyan «dünyadan uzak» bir adamdı. Diğer taraftan iş adamı ve teknisyen arzu ettikleri form kullanış ve ekonomi bileşiminin ancak imalatın diğer gerekçeleri gibi, bir mesul sanatkârla sıkı işbirliği yapmak, elde edileceğini kestirecek görüşten mahrum bulunuyorlardı. Bu noksanı dolduracak evsafa sanatkâr bulunmadıkça artistik kaabiliyetlerin müstakbel çalışmaları, proje kurallarının sıkı öğretimi ile birlikte fabrika şartlarına kesin pratik dayanış talep etmekte idi.

Böylece, insan tabiatı gibi, herşeyi içine alabilecek (kavriyabilecek) modern bir arkitektonik sanatın gerçekleştirilmesini temel gaye kabul eden **Bauhaus** tesis edildi. Bu hâkim federatif birliğin içinde bütün öbür sanatlar (herbirinin kendi manifestasyon ve yönelimleri ile) - her sanat kolu, her teknik şekli - aynı mertebede olabiliyor ve kendine ayrılan yerleri alıyorlardı. Bu sebepten içindeki abidevi ve dekoratif elemanlar arasındaki ayırıcı çizgiyi tamamen ve her zaman için bertaraf ettiğimiz birleşik fakat ayrılmaz sanat eseri, büyük yapı ve sonraki gayemizi teşkil ediyordu.

Bir insanın yaratıcı çalışmasının kalitesi, kabiliyetleri arasındaki tam dengeye bağlıdır. Bunlardan birini veya diğerini çalıştırmak kâfi gelmez, çünkü her biri aynı derecede geliştirilmek ihtiyacındadır. Bundan dolayı nazari ve tatbiki bilgi beraber verilmekte idi.

O zamanki müfredat şu şekilde idi:

1. Taş, ahşap, maden, kil, cam, boyalar, tekstil malzeme ile çalışmak üzere pratik bilgiler. Malzeme ve aletlerin kullanılışını öğreten dersler, defter tut-

ma ve teklif krokileri çizmek ve

2. Aşağıdaki esasları ihtiva eden nazari bilgiler:

a. **Görünüş**

Tabiat Bilgisi

Malzeme Bilgisi

b. **Tersim**

Düzlem geometri bilgisi

Yapı bilgisi

Çizim bilgisi

Modelaj

c. **Proje**

Hacim etüdüleri

Renk etüdüleri

Kompozisyon etüdüleri

ilave olarak eski ve modern sanatlar üzerine Sanat Tarihi takrirleri. Biyoloji ve Sosyolojiyi ihtiva eden bilim dersleri.

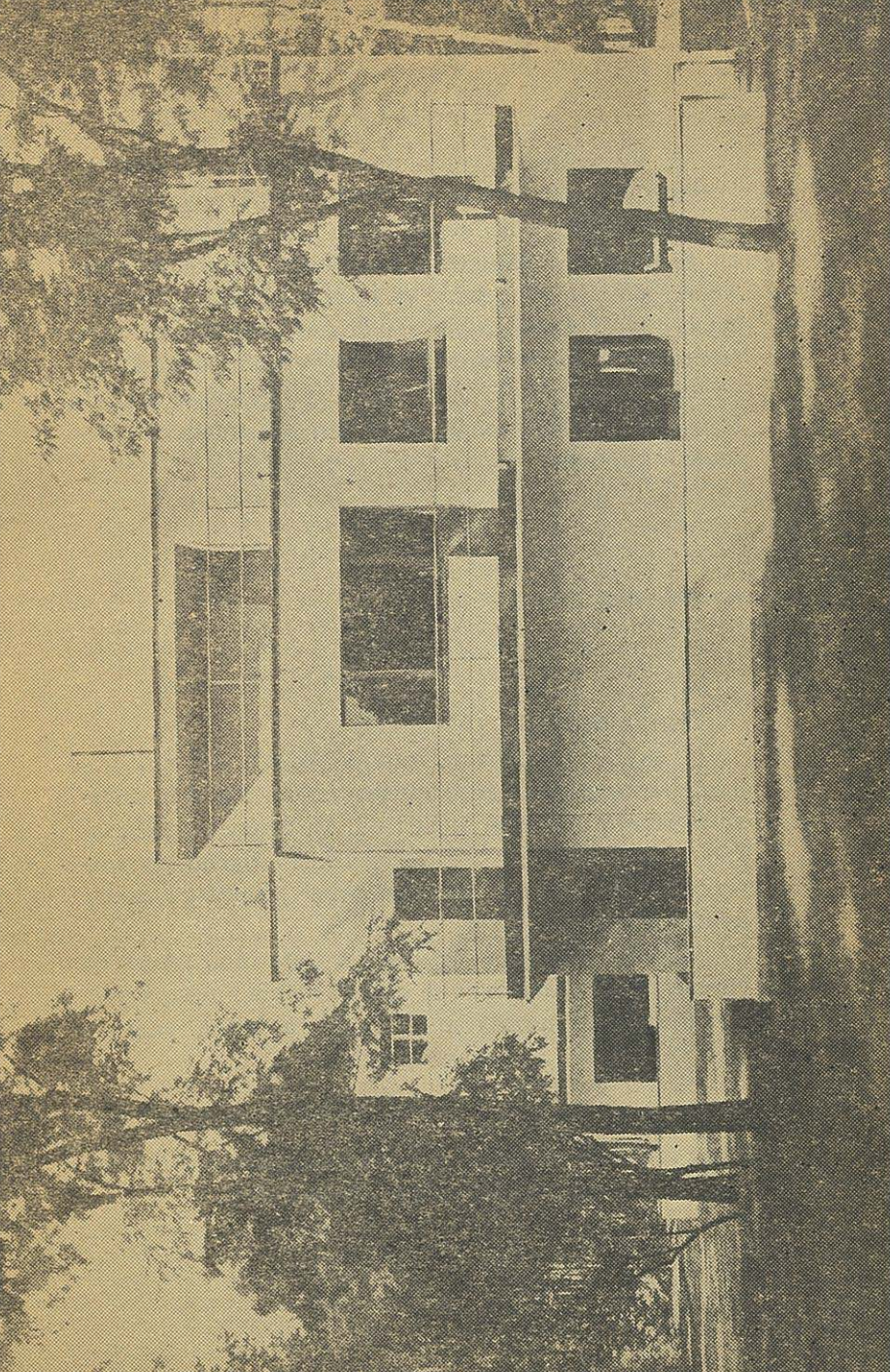
Bütün program üç bölümde mütalaa ediliyordu:

1. **Hazırlayıcı öğretim**, yeni başlayanlar atelyesinde çeşitli malzeme ile proje ve tecrübeler üzerindeki ilk çalışmaları yapmak üzere altı aylık bir devre.

2. **Teknik öğretim**, daha ileri derecede proje çalışmalarının ilave edildiği bu devrede deneme atelyelerinden birinde esaslı bir çıraklık kısmı ki sonunda talebeye (mesaisi kâfi görülürse) mahalli ticaret odası veya **Bauhaus** tarafından journeyman sertifikası alıyordu.

Resim 10 — Bauhaus kadrosu için yarı ayrıık evlerden bir çifti. 1925

3. **Strüktürel öğretim**, daha ziyade ümit veren talebelere ayrılırdı ve bunun süresi şahısların şartlarına ve istidatlarına göre değışiyordu. Bu öğretim hali hazır şantiyelerde yapılan çalışmalar ve Bauhaus araştırma bölümünde, pratik ve nazari öğrenimi tamamlayıcı mahiyetteki teorik çalışmalar arasında bir sıra takip ediyordu. Bu stüktürel öğretimin sonunda talebe memnuniyet verici bir dereceye gelmişse mahalli ticaret odası veya Bauhaus'tan Baumeister diplomasını alıyordu.

HAZIRLAYICI ÖĞRETİM

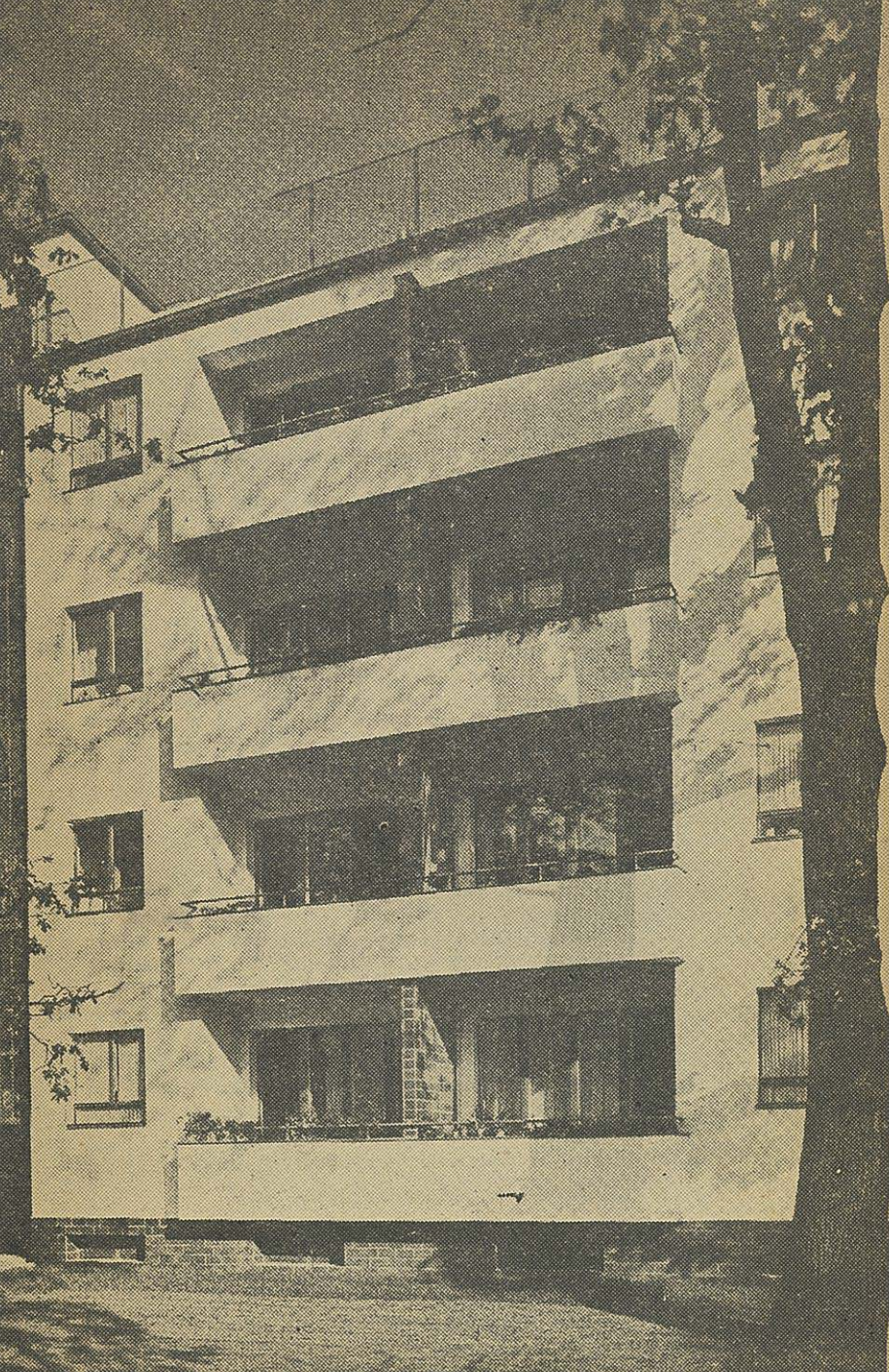
HAZIRLAYICI ÖĞRETİM

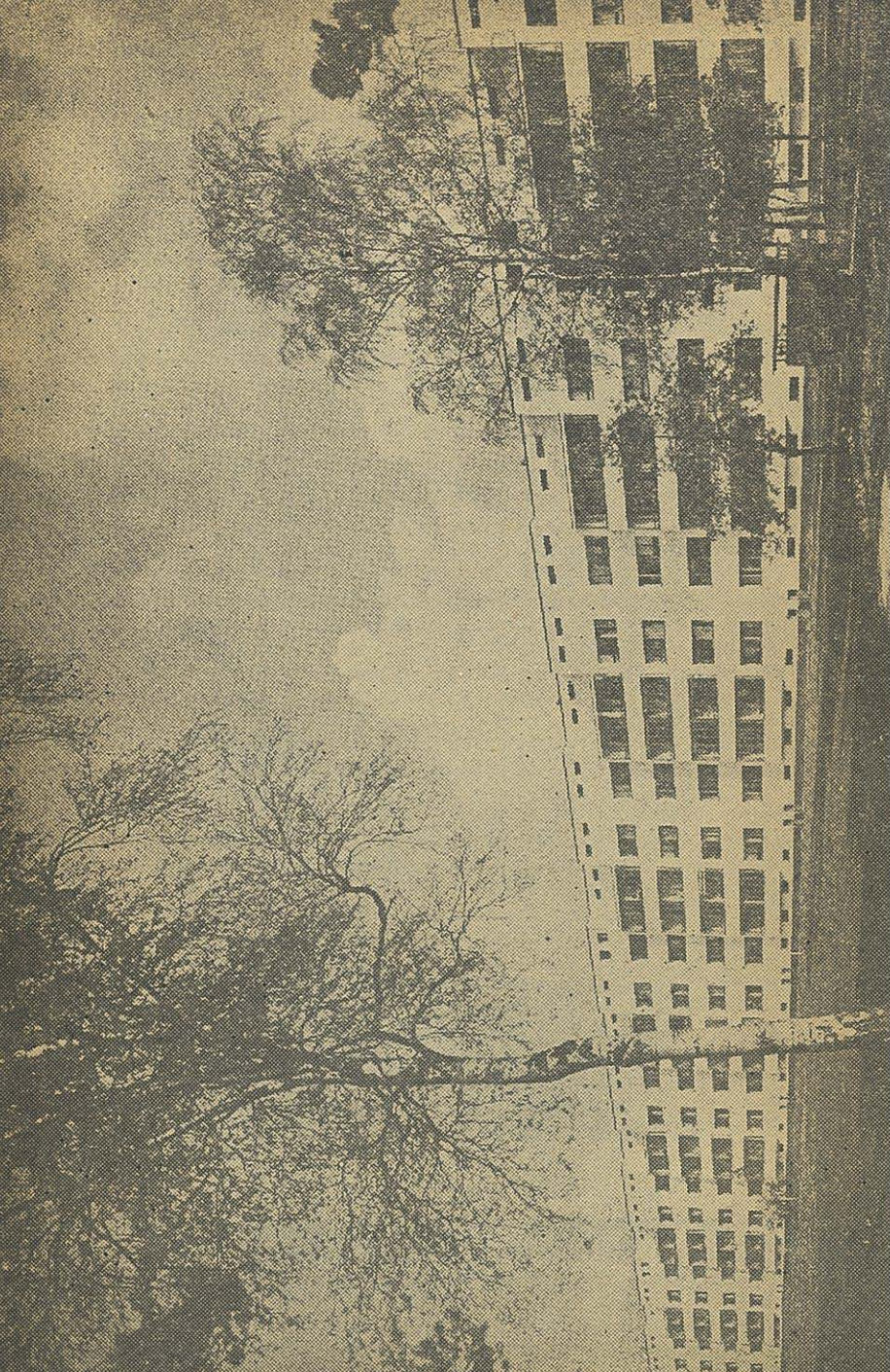
Adaylar, göstermeği arzu ettikleri çalışma numunelerine göre değeriendirilen muhtemel liyakatlarının esas alınması ile seçilirlerdi. Bu seçme metodu insan tekâmülünün daima değışen kuvvetlerini bir antropometrik sistem bulunmadıkça yanlışlığa karşı açıkça mes'uldür.

Talebe, **Bauhaus** öğretiminin bütünüünü temel bir formda içine alan altı aylık bir hazırlama kursuna başlar. Pratik ve nazari mevzulara, talebenin yaratıcı

Resim 11 — İkibuçuk odalı apartmanlardan müteşekkil bir blok
Berlin'de siemensstadt sidlungu 1929.

kuvvetlerini inkişaf ettirecek ve onu planlamanın genel kanunları ve maddelerin fiziki tabiatlarını kavramağa muktedir kılacak şekilde sıra ile öğretilir. Öğretim müşahede ve ifade ile sınırlanmaktadır. (Şekil ve muhtevanın uygunluğunu insan düşüncesine nüfuz ettirme hedefi ile) ; her hangi bir çeşit 'stil' ile olan bağlantılar tam olarak kesilmiştir. (1)

İlk iş talebinin şahsiyetini alışkanlıkların ölü tesirlerinden kurtarmak ve ona yaartıcı kuvvetlerimizi tabii olarak sınırlamayı gerçekleştirmenin tek yolu olan kendini yetiştirmeyi ve şahsi tecrübeyi öğretmek idi. Kollektif çalışmanın bu safhada göz önünde tutulmaması bu sebeptendir. Öznel ve nesnel müşahedeler ve planlamanın müşahhas ve mücerret kuralları defalarca öğretilirdi. Hattâ alelade pedagojik eğitim bile bu zaviyeden en kuvvetli bir takrik edici haline getirilebilir.

(1) Bu kurs ilk defa Viyanada Johannes Itten tarafından bulunan ve daha sonra yine onun tarafından Bauhaus'ün bünyesinde inkişaf ettirilen öğretim metoduna dayanır. Hazırlayıcı derslerimiz Profesör Moholy-Nagy ve Profesör Josef Albers tarafından hâlâ inkişaf ettirilmekte idi. (b. Von material zu Architektur. Prof. Moholy - Nagy. Albert Langen basımevi, Münih).

Resim 12 — Üçbuçuk odalı apartmanlardan müteşekkil bir blok
Siemensstadt sidlungu Berlin 1929.

Hazırlayıcı öğretim, talebenin pek çok olarak de-
ğiştiği açıkça görülen ifade kuvvetlerinin tam takdi-
rini yapmak üzere bize yardım etmek gayesinde idi.
Bu devrenin bütün çalışmaları, tabii, hocaların tesiri
altında idi. Bu ancak sistematik olarak inkişaf eden
kişisel temel ifadenin, 'yaratıcılık' sıfatına lâıyk bü-
tün sanatların kaynağı oluşu derecesinde önem taşı-
yordu. Talebeye sonradan şahsi kapasitesine ve ça-
lışmalarıyla gösterdiği kaliteye dayanarak deneme
atelyelerinden birine veya diğerine girmek üzere mü-
saade verilirdi.

PRATİK VE NAZARİ ÖĞRETİM

Pratik öğretimin en iyi usulü, herhangi bir sko-
lastik kusurdan uzak bir sanatkâr ustanın yanındaki
eski bağımsız çıraklık sistemidir. O eski sanatkâr us-
talar pratik ve nazari hünere aynı ölçüde sahip idi-
ler. Fakat bunlar artık mevcut olmadığından gönül-
lü çıraklığı ayakta tutmak mümkün değildir. Bunun
yerine koyabileceğimiz şey birinci sınıf teknisyenlerle
seçkin kaabiliyette artistlerin öğretimlerini birleştir-
erek talebe üzerine pratik ve nazari tesirleri aynı za-
manda intikal ettirme, sentetik metodudur. Böyle iki-
li bir öğretim gelecek nesle yaratıcı eserlerin bütün
formlarını birleştirebilme ve yeni bir medeniyetin mi-
marları olma imkânını verecektir. İşte bu sebepten

Bauhaus'da her talebeyi ve çırağı bütün öğretim boyunca, birbirleri ile işbirliği halinde çalışan iki ustanın nezaretinde ders gördürmeği ve hiçbir talebeye ve çırağa her ikisinin de sınıfına devamı ihmal ettirmemeği prensip kabul etmiştik. Pratik çalışma kollektif çalışmaya hazırlanmanın en mühim kısmını ve Arts and Crafts'vari yönelimlere karşı en tesirli mücadele yolunu teşkil ediyordu.

Makinanın modern planlama vasıtamız olduğuna inanan bizler onunla uzlaşmaya hasrettik. Fakat iş dünyası ile artist arasındaki 'kopmuş tel'i tamir etmeği ümit ederek istidatlı talebeyi hiç bir sanatkârlık çalışmasına tabi tutmadan endüstrinin insafına terketmek bir delilik olurdu. Böyle bir idealizmin neticesi modern fabrikanın tek taraflı görüşünün dar maddeciliğinin tesiri ile onları yoldan çıkarmak olacaktı. Sanatkârlığın bütün imalat sırasının tek ve aynı adamın ellerinde teksif edilmesinden beri fikri nizamlarına daha yakın bir takribiyet hâkim olmuş ve neticede daha iyi bir pratik çalışma imkânı sağlanmıştı. Zaten makina terkedilmedikçe iş bölümü de bırakılamaz. Eğer makinanın yayılması bir milletin mamüllerinin temel birliğini hakikatte yıktı ise bu sebep ne makinanın kendisinde ne de fabrikasyonun fonksiyonel bir şekilde farkedirilen inkişafı neticesinde olmayıp zamanımızın hâkim maddeci zihniyetinde ve ferdin cemiyete karşı zararlı ve samimiyetsiz davranışında aranmalıdır. **Bauhaus** Arts and Crafts okulundan başka herşeydi, çünkü bu çeşit birşeye şuurlu bir dönüş, sanatı basitçe geriye almak demek olurdu. Şimdilik, her zaman olduğu gibi insanlar kendilerini fazla bedenî yorgunluktan korumak ve orantılı olarak

serbest vakitlerini artırmak üzere aletlerini islaha devam ediyorlar.

Pratik öğretim, talebeyi satandardizasyon mevzuunda çalışmak üzere hazırlamak gayesindedir. En basit alet ve metodlarla başlayarak, talebe, makinanın tatbikinde en yüksek derecesine varan komplike şekildeki lüzumlu anlayış ve hüneri tedricen elde eder. Fakat hiçbir devrede onun fabrika işçisinin ister istemez yaptığı gibi, imalatın organik inkişafının gelişmesine müsait düşünüş tarzını kaybetmesine fırsat verilmiyordu. Çeşitli **Bauhaus** atelyeleri ile endüstriyel mânâdakiler arasındaki sıkı münasebet, müşterek avantaj olarak şuurlu bir şekilde beslenmiştir. (1) Sonunda teknik bilginin daha yüksek bir derecesini kazanır ve zor bir ders olarak, modern desinatör tarafından doğrudan doğruya bir kıymet sayılacak, malzemeyi ve zamanı dolu kullanmadaki ticari raha-

(1) Belli imalât firmalarıyla yapılan anlaşma üzerine, olgun ve çok ümit vaadeden adaylarımız kısa müddetler için, mamulleri deneme atelyelerinde tanıtılan Endstriel design'ın hususi kısımlarına uyan fabrikalarda çalışmaya yollanır. Orada, imalin cari endüstriyel metodlarını, imalâtın gidişini, fiyat tahminlerini ve mevcut modelleri islah ile yenilerini yaratma imkânlarını araştırırlardı. Bu şekilde elde ettikleri hususi bilgiler dönüştürme kendilerini araştırma istasyonlarımıza vermediği mümkün kılardı. Burada eski hocalarının nezaretinde, gönderildikleri firmaların hususi teknik ihtiyaçlarıyla karşılaşmak üzere yeni modeller bulmaya çalışırlardı. Bundan başka onları imal etmek üzere makinelerinin ayar hazırlıklarında bu firmalarla sıkı münasebet kurarak onlara yardım ederlerdi.

tı öğrenir. Çalışanlar arasındaki en kuvvetli bağlardan biri olan sert gerçeklere karşı hürmet, akademilerin muğlak estetizminin süratle dağıtılması yolundaki müşterek gayeye bağlıdır.

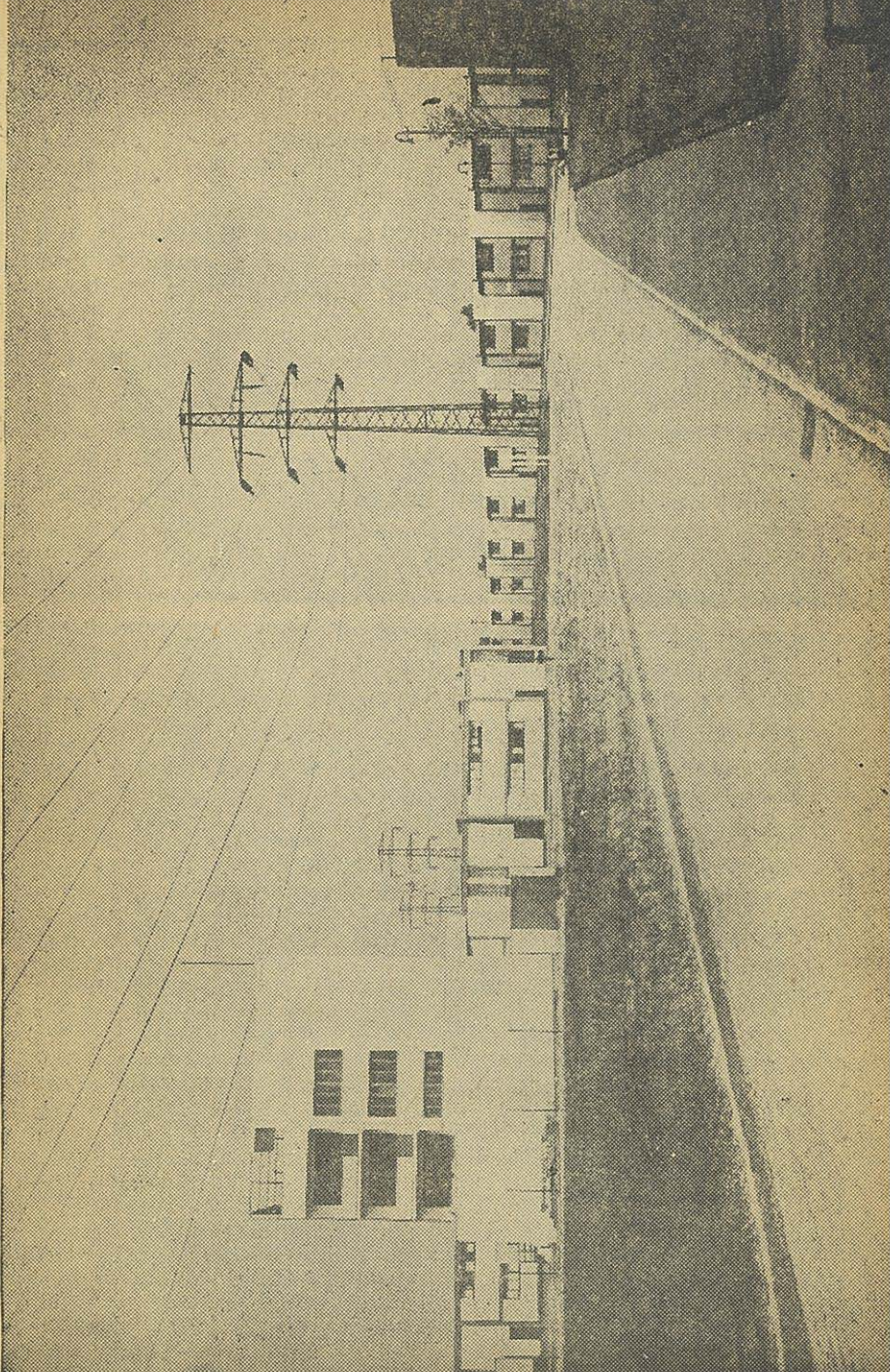
Üç senelik bir pratik çalışmadan sonra aday, önce kendisine ait bir proje yapmağa ve journeyman sertifikası için sanatkâr ustalar jürisinin kanaatlarını almağa mecburdur. Bu sertifikaya malik olan her talebe Journeyman sanatkârlık sertifikasından daha yüksek bir ehliyet standardı istenen **Bauhaus** çıraklığı imtihanına kendini aday gösterebilir. Bu suretle talebelerimizin fikri öğretimi pratik çalışma ile elele ilerledi. Keyfi ve şahsi bir proje fikri edinmek yerine, kendi yaratıcı inisiyalarına kavranabilir bir şekil vermek üzere lüzumlu akli teçhizatı kazanmalarını mümkün kılarak, her bir elemanın özel şartları ve form ve rengin temel kanunları üzerinde objektif bir öğretim yaptılar. Kendilerine sadece daha geniş mânâda bir planlama ile anlayışlı irtibatın kavranılması öğretilenler ve buna tamamlayıcı bir kısım olarak kendi orijinal çalışmalarını katabilenler yapıda aktif işbirliğine layıktırlar. «Artistin hürriyeti» denen şey teknik ve aletlerin geniş çeşitlerinin sınırsız bir şekilde kullanılışını icap ettirmeyip sadece bunlardan herhangi birinin önceden tesbit edilen sınırları içinde serbest tasarlama kaabiliyetinden ibaret kalacaktır. Bugün dahi müzikte kontrpuan, bir besteci için esas teşkil etmektedir. İşte bu, başlangıçta bütün sanatlarda mevcut olan fakat artık bütün diğerlerinin kaybettikleri nazari esasın tek misalidir; mimarın, kendisi için tekrar keşfetmesi icap eden bir husus.. Fakat teorik bir sanat serinin hiç bir sahada hazır bir formülü değilse

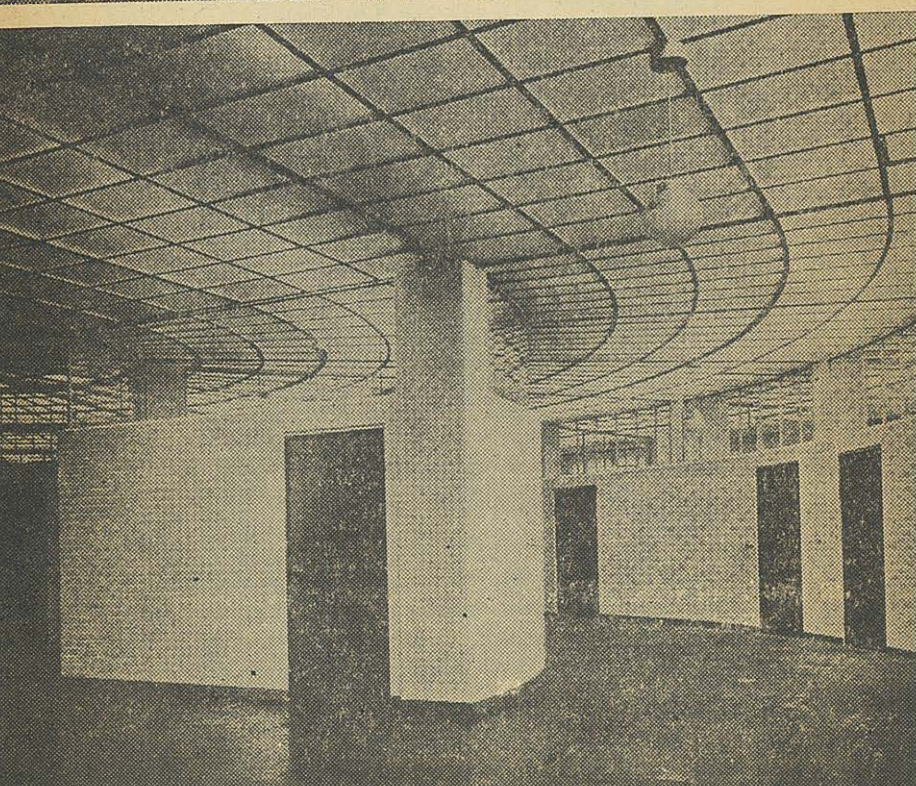
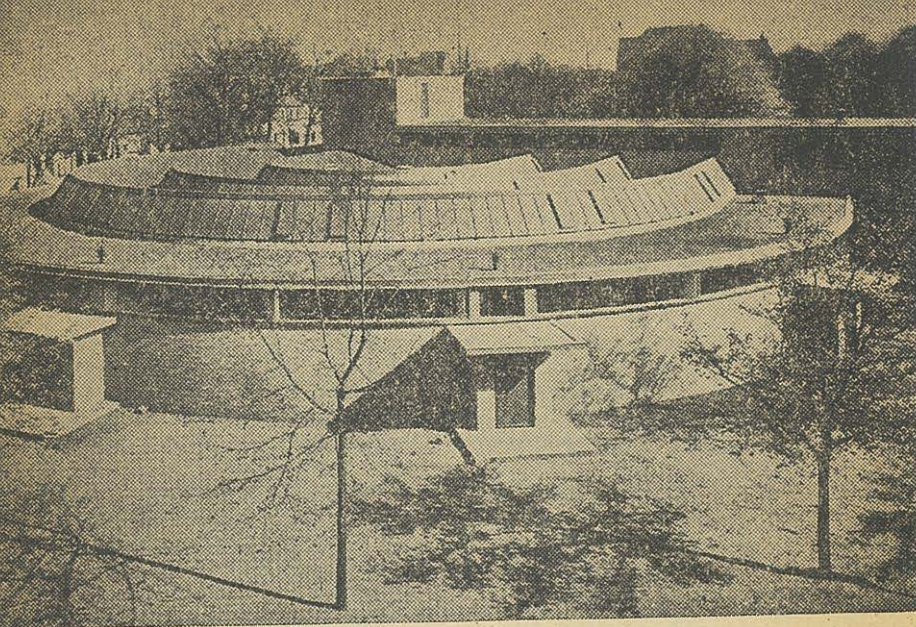
de kollektif planlamanın en mühim ön şartı olarak kalmaktadır. Nazariyatın müteakip nesillerin birikmiş gayrişahsi tecrübelerini temsil etmesi keyfiyeti kararlı bir ekibin artistin tek olarak erişebileceğinden daha yüksek bir yaratıcı birlik bina etmesini sağlıyan bir temel vücuda getirmesini teyit etmektedir. Buna uygun olarak **Bauhaus**, zemin hazırlıyarak bu sıra boyunca gelişecek bütün bir planlama sahasının daha sonraki reorganizasyonuna yardım etmiştir ki, böyle bir yardım olmadan nihai gayeye erişilemezdi.

Kuralladığımız işbirliği şekli, bilgi ve kaabiliyetlerin sadece bir araya getirilmesi meselesi değildi. Bir tek kimse tarafından tasarlanan ve yine birkaç tabakat ortağı yardımı ile meydana getirilen bir binanın sathi bir birlikten öteye ulaşması beklenemez. İdealizmimiz her iş arkadaşının ortak vazifeye iştirak etmeyi kendi şahsi çalışması gibi gaye edinmesi idi. Bu çeşit bir işbirliği ile ilkel birlik devam ettirilmeli ve bu sadece, bütünü herbir bileşen üzerinde hâkim kılan motifin nisbetlerinin dönüşlü tekrarı ile mümkün olabilir. Bundan dolayı beraber çalışanlardan herbiri büyük planlama anlayışının sarıh kavranışına ve kabul için sebeplere muhtaçtır.

Resim 13. Dessau sa işçi apartmanları sidlungu. Ön plânda kooperatif mağazaları 1928.

STRÜKTÜR ÖĞRENİMİ

Yukarıda işaret edildiği gibi sadece tam kalifiye çıraklar binada aktif işbirliği yapmak üzere yeter derecede olgun addediliyordu ve bunlardan da yalnız bir kısmı araştırma istasyonumuza ve buna bağlı proje stüdyosuna alınıyordu. Bu birkaç seçme kişiye kendi teknik branşları dışında da bilgi sağlamak üzere diğer çeşitli atelyelere girme fırsatı veriliyordu. Ekip çalışması için lüzumlu pratik stajlar mevcut inşaat şantiyelerinde yapılırdı fakat bunun cinsi **Bauhaus'un** o sırada elinde olan dış taahhütlerin imkânlarına göre değişirdi. Bu, inşaat pratiği sahasında görülebilecek şeylerin münasebetlerini öğrenirken geçimlerini kazanmalarını da sağlıyordu. Programımız çelik ve beton yapı, ısıtma, tesisat gibi spesialize mühendislik dallarının veya mukavemet mekanik ve fiziğin nazari tarafını tamamlayan bitirilmiş kursları ihtiva etmediği müddetçe mimarlık talebelerinden en ümit verenine çeşitli teknik enstitülerin tamamlayıcı sınıflarında çalışmalarını devam ettirmesi için bir imkân vermek umumiyetle uygun görülüyordu. Bir prensip meselesi olarak stajını bitiren her çırak iş tecrübesi kazanmak ve kendisini endüstriyel makineleşmeğe alıştırmak üzere bir müddet fabrikalarda çalışmaya gitmeye teşvik ediliyordu.

Resim 14 — Dessau laboratuvarları 1929. Üstte: stajyer girişi, altta: iç görünüş.

Talebemiz tarafından semereli bir işbirliğinin temel şartı Yeni Mimariye ilham veren kuralların tam olarak kavranmasına dayanıyordu. Son iki veya üç nesil boyunca mimari, santimantallığı nisbetinde zayıf ve içinde yapı sanatının strüktür gerçeklerinin karışık bir süsleme gürültüsü altında titizce saklanmasıyla eş mânâya geldiği bir süs estetikçiliği durumuna alçaldı. Akademik alışkanlıklarla sersemletilen mimarlar teknik inkişafın süratli gelişmesi ile irtibatı kaybettiler ve şehirlerimizin planlama fırsatını ellerinden kaçırdılar. Onların mimarisini Bauhaus şiddetle reddediyordu.

Modern bir bina mimari ehemmiyetini yalnız organik nisbetlerinin kudret ve öneminden almalı idi. Kendine karşı dürüst, çabuk geçiş ve makineleşme vasıfları ile temayüz eden muasır dünyaya yaraşan bir şekilde, yalan ve anlaşmazlıklar karşısında dokunulmamış ve şeffaf olmalıdır. Modern yapı metodlarının artan cüretli hafifliği, ağırlığın kalın duvarlardan ve masif taş temellerden ayrılamıyacağı hakkındaki ısrarlı fikri çürütmüştür. Ve bunun ortadan kalkması ile eski aksiyal simetri sisteminin boş yapmacığı yerini serbest asimetrik yerleşmenin canlı ritmik dengesine terketmiştir.

Endüstride ve strüktürde, bu prensipler üzerine kurulu, malzeme ve sıkı mekân ekonomisi arasındaki direkt cazibe, şehirlerimizin gelecekteki planlama şartlarına bağlıdır. Bu yapıcı olmaya niyetlenen herkesin ilk işi Yeni mimarinin mânâsını kavramak ve bunun karakteristiklerini belirten faktörleri gerçekleştirmek olacaktır. Tekrarlı bir şekilde kullanılan bazı esas formların ihtiyatla kısılması yoluyla varılmış

basit tenevvü ve yapıların bünyelerine ve buldukları caddelere göre strüktürel bir bölünmeğe tabi tutulması.

Bu bizim strüktür öğretimimizin sınırını ve bütün Bauhaus mektebinin en yüksek noktasını teşkil ediyordu. Bu öğrenimin tamamını hazmettiğini ve teknik ehliyete sahip olduğunu isbat edebilen her talebe Baumeister diplomasını alırdı.

Pratik olarak vaaz ettiğimiz şey yaratıcı çalışmanın her şekli ile hemşerilik ve bu çalışmaların modern dünya içinde karşılıklı mantıkî münasebetleri idi. İsteğimiz sanatkâra «Proje tatbikatının birliği» hakkındaki eski ince ruhu kavramada yardım etmek ve resim masasının yaratmanın aktif neşesine sadece bir prelüd teşkil ettiğini hissettirmektir. Yapı fikir ve beden işçilerini ortak bir vazifede birleştirir. Bu sebepten artist de zanaatkâr gibi ve ondan farksız bir umumî staj görmelidir ve tecrübi ve verimli çalışmalar aynı önem derecesinde olduğu müddetçe bu çalışmaların pratik esası her çeşit kaabiliyete eşit şans verebilecek kadar geniş olmalıdır. Kaabiliyet neveleri kendini göstermedikçe fert kendi gelişmesi istikametinde şahsi çalışma sahasını tesbit etmelidir. Tabii büyük bir ekseriyet yapı ticareti, endüstri v.s. ile meşgul olacaktır. Fakat daima küçük bir seçkin istidatlar azınlığı bulunacaktır ki bunların kanuni ihtiraslarını tahdide kalkışmak bir delilik sayılacaktır. Bu seçme tabaka genel stajını bitirir bitirmez ferdi çalışma sahası, devrin problemleri, veya insanlığın, borsa tellallarının tabiri ile vadeli muamelat denilen şekilde kıymetlendirdiği tavsiyeye şayan olmıyan kullanışlı bir spekülâtif araştırma üzerinde teksif olur. Ve bü-

tün idareci şuurular, aynı endüstriyel değirmenin mahsulü olmalarından beri, endüstriyi buluş ve istifadelerine uydurmayı becermekle kalmayıp makineyi fikirlerinin vasıtası yapmayı da bileceklerdir. Bu kırdattaki adamlar tabii istekle aranılan kimselerdir.

Bauhaus iki çeşit manevi mesuliyet yüklendiğini hissetmişti: Talebelerine içinde yaşadıkları devrin şuurunu aşılama, ve onları bu şuurun en açık ifadesi olan tip formları pratik maksatlarla kullanma yolunda doğuştan sahip oldukları zekâ ile sonradan edindikleri bilgileri beraber kullanmağa alıştırmak.

Zamanın geçer fikirleri ile mücadelelerimizle dedikçe Bauhaus periyodik buluşlarını formüle eden ve planlama problemlerini her açıdan yakalayan inkişaf esnasında kendi kurallarını aydınlatmağa muvaffak oluyordu. Rehber prensibimiz artistik tasavvurun ne fikrî ne de maddî bir mesele olmayıp hayatın esasını sadece tamamlayıcı bir parçasını teşkil ettiği idi. Ayrıca, endüstrinin makineleşmesinin onun gerçekleşmesinde yeni aletler icap ettirmesi gibi, estetikteki ihtilal de bize planlamanın mânâsında taze bir anlayış getirmiştir.

Arzumuz, yaratıcı sanatkârı kendi dünyasında canlandırmak ve onu gündelik gerçekler âleminin ortasına bırakmak idi ve böylece iş adamının sert ve hemen tamamen maddî düşünüş tarzını genişletmeği ve insanileştirmeği ümit ediyorduk. Bunun için hayatla ilgili her projenin esas birliği üzerindeki tasavvurumuz 'sanat için sanat' formülünden ve bu formülden doğan daha tehlikeli bir felsefeden - Bir sonuç olarak iş - anlayışından tamamen aksi istikamette inkişaf ediyordu.

Bu, Bauhaus hakkında rasyonalizmin methiyesine koyulduğu şekilde yanlış bir fikir vermesine rağmen, fabrika imalâtının inkişafının organik sırasına ve teknik mamullerin hazırlanması üzerine — hiç bir şekilde müstesna olmıyan — ısrarlı iğilişimizi izah eder. Hakikatte şekil ve teknik alemlerinde ortak olan kısmı keşfetmekten ve bunların birleşmelerinin kesildiği yeri tespit etmekten çok uzaktır. Hayatın pratik makinelerinin standartlaştırılması bir robotlaşmayı icap ettirmediği gibi bilâkis daha yüksek seviyede gelişmek üzere serbest bırakır gibi, lüzumsuz ağırlıkların yükünden kurtarır. Gündelik hayatın verimli ve iyi ayarlanmış mekanizmasının kendi başına bir neticeye varamıyacağı pek tabiidir, fakat azami şahsi hürriyet ve bağımsızlık kazanabilmek için en azından bir ayrılık noktası teşkil edebilir. Zihin ekonomisi tabii olarak fazla bilgi ve akli disipline ihtiyaç gösterdiği için mükemmelleşmek yolunda maddi ekonomiden daha çok zamana ihtiyaç göstermektedir. Burada, medeniyetle kültürün karşılaştığı odak noktasında parlak bir ışık çalışan beynin mütevazı bir verisi olan alelâde ticari mahsul ile (William Blake'in «akli gayret» adını verdiği) meyva yani sanat eseri arasındaki esas ayrılık üzerine dağılır. Sanat eserinin teknik bir ürün olarak kaldığı doğrudur, fakat ancak ihtiras ve muhayyilenin varabileceği fikri meramı anlatmak mevkiinde bir ürün...

Bauhaus öğretiminin pratik objektivitesi, vazife alanların çeşitliliğine rağmen esas bir birlikte karakterize olan mahsulünü izah edebilmektedir. Bu, Arts and Crafts hareketinin anladığı şekildeki estetik form tasavvurunun yerine geçen ortak entellektüel görüş

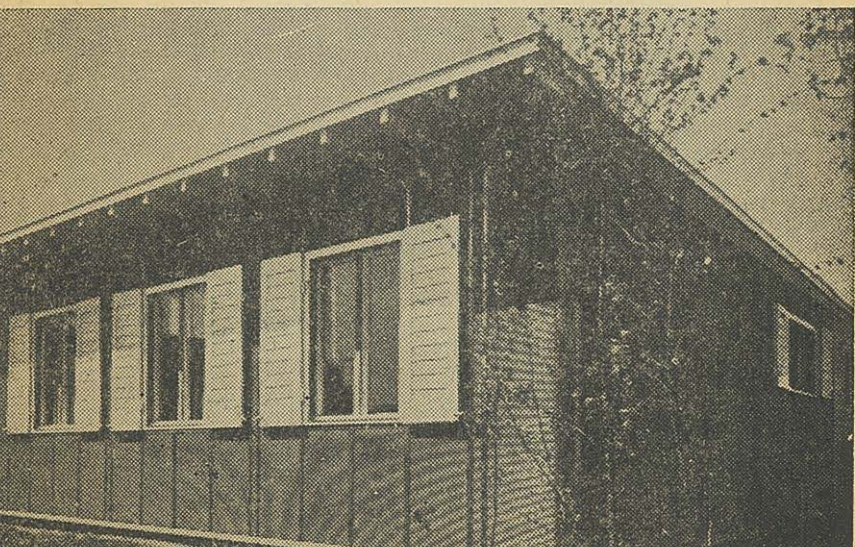
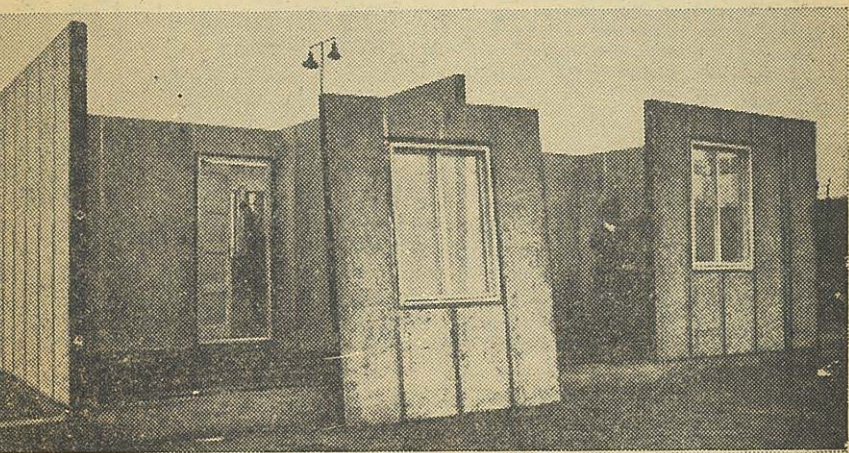
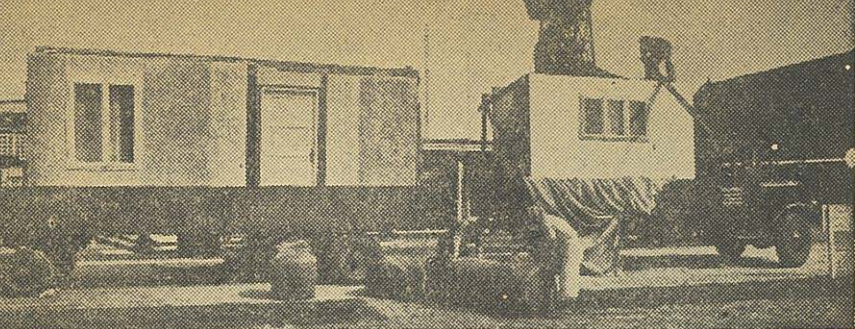
gelişmesinin sonucu oluyordu.

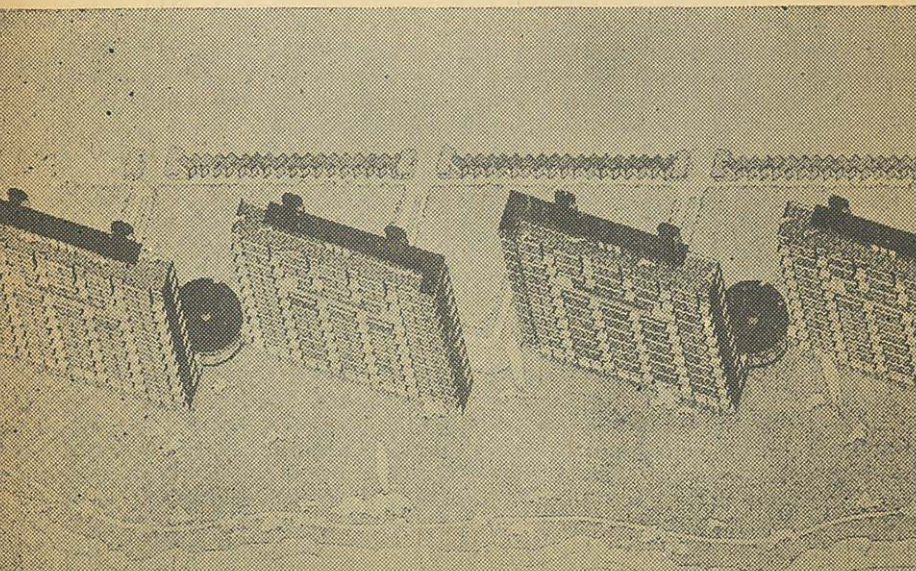
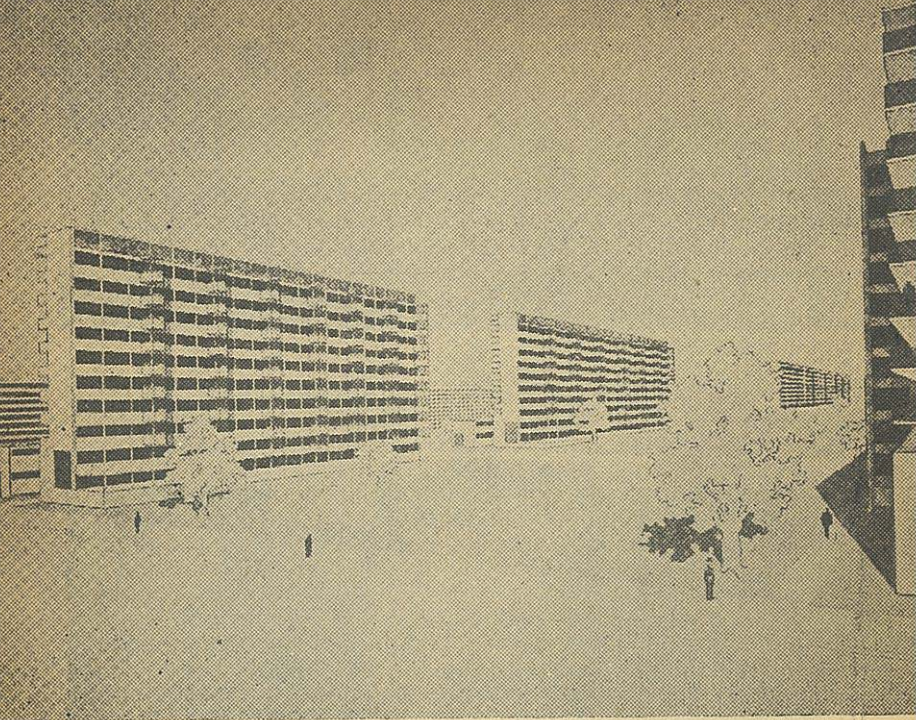
Fakat biz kendimizi başka bir yöne karşı da ihtiyatlı bulundurmamak zorunda idik: İçinden tezyinatın çıkarıldığı her binada bir Bauhaus stili arayan iftiracılar karşı ve esas prensiplerimizi moda saçmalıkları uğruna rezil eden taklitçilere karşı.. Bauhaus'un mevzuu herhangi bir stil, sistem, doğma formül veya moda yaymak olmayıp sadece planlama üzerine canlandırıcı bir tesir ifa etmektir. Öğretimimizi gelişigüzel bir peşin form fikri üzerine dayamamış fakat hayatın daima değişen şekilleri arkasında canlı bir yaşama kıvılcımını aramıştık. Yeryüzünde bu prensibi belli bir müfredatta toplamağa cesaret eden ilk kurum Bauhaus olmuştur. İdeallerinin dâvâsını daha ileri götürmek ve içinde gerçekte muhayyilenin kaynaşabileceği bu ortaklık esprisinin uyanıklılık ve kuvvetini devam ettirme yolunda önderlik mesuliyetini üzerine almak mecburiyetinde kalmıştır. Bir «Bauhaus stili»nden bahsetmek bir hatanın itirafı olur ve kurutucu bir hareketsizlik ve durgunluğu meydana getirirdi ki böyle bir vaziyetle esasen mücadelede olduğumuzu daha önce ifade etmiştim.

1925 de Bauhaus Dessau'ya hicret etti: kendi organizasyonundaki önemli bir değişiklikle aynı zamana rastlıyan bir taşınma. Her atelyenin bir proje

---

Resim 15 — Seri imalât için düşünülmüş bakır levhadan evler
Üstte: Bloklar arasında geniş açıklıklarla, Altta: Bir nehlennmiş beş odalı tam bir ev. Ortada: Duvarların kuru birleştirilmesi, altta: Bitirilmiş ev.

hocası ve bir pratik öğretmen tarafından ikili kontrolü tek bir hocanın nezareti şeklinde değiştirilmişti. Gerçekte bu iki ayrı alemin birleştirilmesi, tesirini ümit edildiği üzere, ilk neslin çalıştırılması esnasında göstermişti. Bauhaus'un eski talebelerinden beşi bu defa yeni atelyelerin şefi olarak seçilmişlerdi. (1)

Giriş harçlarını alçak tutmak ve kabiliyetli fakat parasız talebeler için boş yerler ayırmak, arzum şehir otoritelerinin resmi desteği ile takviye edildi. Hatta talebelere, satılabilecek değerdeki Bauhaus çalış-

(1) Bauhaus Dessau'ya taşındıktan sonra dahi belediye tarafından senelik bir tasvîp neticesinde elde edilen bir gelire dayanıyordu. Öğretmenlerinin ücretleri de dahil olmak üzere (ki bunların 24 den 180-200 e kadar çıkan talebeleri vardı) bütün bütçe 100000 Reichmarktan ibarettir. Buna ilâve olaark belediye 850.000 Reichmark tutarıdaki yeni binaların ve bunların tefrişatının getirdiği menfaatlerden ve sermaye üzerindeki senelik iskontolardan faydalanıyordu. Çeşitli firmaların Bauhaus modelleri üzerinden seri imalât yapmak için aldıkları lisansların hisseleri (Mobilya, halılar, tekstil, china, elektrik tesisatları v.s.) zaman ilerledikçe muntazam olarak artan bir gelir kaynağı meydana getiriyordu.

Resim 16 — On katlı apartman blokları gurubu. Proje.
Üstte: Bloklar arasında geniş açıklıklarla, Altta: Bir nehrin kıyısında veya göl kenarında kurulmak üzere planlanmış şekil.

maları karşılığında para ödüyordum ki, bu birçoklarının çok dar bir bütçe ile üç senelik tahsil esnasında geçimlerini sağlamağa yardım edecek bir formül oluyordu.

Weimar'dan nakille ilgili olarak Dessau şehri belediye meclisi beni geniş bir bina gurubu hazırlamakla vazifelendirdi. Yeni ve «ad hoc» bir Bauhaus (R. 6.7. ve 8.) laboratuvarlar (R. 14) ve bir sidlung (R. 13). Bunların inşaat ve tefrişi için bütün öğretim elemanları gurubunu ve talebeleri aktif bir işbirliğinde topladım. Çeşitli planlama dallarının inşaat esnasında birleştirilmesi fikrinin tehlikeli test'i tamamen muvaffak oldu: ve bu da herhangi bir peşin fikre dayanmayan bileşenlerin zati yeterliklerine başvurulmadan elde edildi. Bilakis mektebi bir inşaat şantiyesi haline getirmenin talebe üzerindeki tesiri kendisinde yerleşen bir direkt mesuliyet hissi ile manevi durumunun yükselmesi oldu. Bir zamanlar rüyasını gördüğüm, ortak bir gaye ve istekten hareket eden genç işçiler gurubu gerçekleşmiş ve kendini dış dünyada hissettirmekten geri kalmamağa başlamıştı. Bunu takip eden devrede yurttan ve dışarda birçok sanat mektepleri ve teknik kolejler Bauhaus programını örnek olarak kabul etmişlerdi. Alman sanayii Bauhaus modellerini seri bir şekilde imal etmeğe ve yenilerinin hazırlanışında işbirliğimizi aramağa başlamıştı. Bauhaus'un birçok eski talebesi çok taraflı tahsillerine dayanarak sanayi tesislerinde mühim mevkiler işgal etmişler; diğerleri yabancı enstitülerde ders vermek için anlaşmışlardı. Kısaca, Bauhaus'un entellektüel gayesine tamamen ulaşmıştı.

1928 de Bauhaus'un sağlamlığına ve geleceğine

güven duyunca kontrolü halefime bıraktım ve zamanımı mesken inşaatının sosyolojik ve strüktürel cep-helerine hasredebileceğim Berline, çalışmaya döndüm.

Ekonomik bina ve sidlung araştırma cemiyetinin (Reichsforschungsgesellschaft für Wirtschaftlichkeit im Bau und Wohnungswesen) kurucu üyelerinden biri olarak Bauhaus tarafından planlama önderliği yapılmış birçok problemin pratik tarafları ile tabii bir şekilde temasa geçtim. Bu Reichsforschungsgesellschaft Berlin'in yakınlarında geniş bir inşaat sahasının planlanması ve inkişafı üzerine önemli bir müsabakaya vasıta oldu. Karlsruhe de aynı ölçüde diğer bir sidlungda olduğu gibi Alman mimarlarının ekseriyetinin iştirak ettiği bu müsabakada projem birinci mükâfatla değerlendirildi ve bu müstakbel şehir beni Dammers-tock Siedlung diye tanınan inşaatın şef mimarı olarak görevlendirdi. Mühimlerinden biri Berlin'in Siemensstadt kısmı olmak üzere diğer bazı sidlung projeleri de bana tevdi edildi. (11 ve 12) Fakat bütün bu enteresan çalışmada beni ilgilendiren davalar cemiyetin en dar gelirlileri için minimum apartman meselesi; orta sınıf evinin ekonomik olarak tefriş edilmiş kendine yeter bir ünite olması meselesi; ve bunlardan herbirinin ne çeşit bir strüktürel şekil alacağı suali idi — çok katlı bir blokun bir kısmı, orta yükseklikte bir binanın bir katı veya küçük bir ayırık ev. Ve bunun ötesinde planlanmış bir organizma olarak bütün bir şehrin rasyonel şekli seziliyordu.

Bina ile ilgili çeşitli teknik, sosyal, ekonomik ve formel problemlerin birleştiricisi olarak düşündüğüm bağlayıcı mimar anlayışım, beni adım adım ev fonksiyonunun etüdünden sokağınkine; sokak fonksiyonu-

nun tetkikinden şehrinkine; ve sonuç olarak rejyonel ve millî planlamanın geniş sahalarına götürdü.

Yeni mimarının bugün salt yapının ifade ettiği-
den çok daha geniş bir alemi hakimiyet altına alması-
nın mukadder olduğuna inanıyorum; ve bunun detay-
larının araştırılmasından, müttefik bir bütün olarak
çok daha geniş ve derin bir planlama konsepsiyonuna
doğru ilerleneceğine güveniyorum.

Makinenin galebesi gibi gözükmesine rağmen, ye-
ni bir mekân takdirinin fethi ve yeni bina şekilleri için
esas bir ortak faktör bulmak üzere yapılan öncü ça-
lışmalar bu neslin mimarlarının yaratıcı kuvvetini he-
men hemen tüketmiş gibi görünüyor. Gelecek, onların
umumileşmesine yol gösterecek olan, bu formların te-
mizlenmesi işini tamamlayacaktır.

Fakat, halen hepsinin en anlaşılmas ve ateşli prob-
lemi olan şehir planlamasına dönmeliyim.

Yer değiştirme imkânlarımızın süratli yükselişi
ve bunun neticesi olarak, mesafe faktörü olan eski za-
man mefhumunun yeniden düzeltilmesi şehir ve köy
arasındaki hudutları ortadan kaldırmaya başlamıştır.
Modern kadın ve erkekler kontrast olarak hem dinlen-
dirilmeye hem de harekete getirilmeye muhtaçtırlar.
Şehir sakinlerinin kırlara ve taşralıların da şehirlere
karşı özlemi tatmin olunmak üzere yaygara yapan kök-
lü ve büyüyen bir arzunun ifadeleridir. Teknik geliş-
meler şehir medeniyetini kırlara intikal ettirmekte
ve tabiatı şehrin kalbinde iklimleştirmektedir. Daha
geniş, ve hepsinin üstünde daha yeşil ve güneşli şehir-
lere karşı arzu şimdi ısrarlı bir durum almıştır. Bunun
tabii neticesi, titizlikle ayarlanmış ulaştırma servisle-
rinin tedarikiyle iskân kısımlarının ticari ve endüstri-

yel kısımlardan ayrılması olmuştur. Bu suretle, modern şehircinin gayesi şehir ve tabiatı gittikçe daha yakın münasebetler çerçevesine getirmek olacaktır.

Halkın çoğunluğu için ideal iskân şekli hakkındaki düşünceler hâlâ çok çeşitlidir: Kendi bahçeleriyle bir strüktür olarak ayırık evler; (2-5 katlı) orta yükseklikte apartmanlar; veya 8-12 katlı binalar.

Şehirli için iskân şeklinin seçiminde kat'i ehemmiyet menfaattir. Bu menfaatin ne olduğu, mesleğinin cinsine, gelirinin derecesine ve şahsi zevklerine göre değişir. Büyük şehir çölünün içinde, müstakil ev bazalarına tabii olarak sahip olunacak en iyi melce gibi görülmektedir. Bunun büyük mahremiyeti, tam bir mülkiyet hissi verisi ve bahçeyle direkt bağlantısı herkesin takdir edebileceği hususiyetleridir. Aynı şekilde apartmanlar zamanımız ihtiyaçlarının tam bir vücut buluşudur, fakat kendimizi onun gelişmesinin şimdiki durumuna terketmeye razı olmamalı ve ona sadece lüzumlu bir şey gibi bakmalıyız. Bizi onun pratik imkânlarını taze ışıktaki düşünmekten alakoyan aşikâr kusurlarına müsaade etmemeliyiz.

Apartmentlar itibarlarını kaybetmişlerdir çünkü mevcut 3-5 katlı misallerinde çok az sayıda avantajlar müşahade edilir. Bloklar arasındaki mesafeler o kadar dardır ki, (eğer varsa) civardaki bahçeler üzerinde eksik bir tecrit köşesi havasını yaratmaktadır. 3-5 katlı bloklar yerine 8-12 katlılar şuurulu olarak planlandığı zaman bu engeller ortadan kalkacaktır. Bu şehrin sakinleri, hususi bir evde tamamlanması hemen hemen imkânsız olan, sunulmuş bir çok kolaylık arasında ışık, hava, sükûnet ve çabuk gidiş geliş gibi hususların dahi bütün taleplerinde tatmin olacaklardır. Güneşsiz ve

engelli sahalara veya boş duvarlara bakan zemin katı pencereleri yerine, onlar, çocuklara oyun sahası olarak hizmet eden, ve blokları ayıran ağaçlık ve çimenlerin yaygın genişliği üzerindeki gökyüzünün berrak görünüşüne hükmedeceklerdir. Bu suretle yolların taşlı çölleri ortasında bir yeşillik vahası yaratılabilir. Ve bu yüksek binaların düz çatılarının bahçeleriyle uzandıkları her yer de bu talihsiz «apartman» isminin yarattığı son korku da en emin bir şekilde bütün bütün sürgün edilmiş olur. Yeşil şehrin sakinleri olarak, halk arızı pazar gezmelerinin yerini alan ve günlük işler haline gelen bu tabiat irtibatına alışacaklardır.

Almanyada **Flachbau** diye isimlendirilen mesken şekli — Strüktür olarak ayrılmış bahçeli evler — yaygın bir hussuiyetten başka bir şey değildir çünkü eğer Flachbau mantiki neticesine götürülecek olursa sonuç, bir tezat ima edercesine, şehrin bütünlüğünün parçalanması olacaktır. Hedefimiz fazla gelişigüzel olmaktan kaçma ve serbest bir planlama aramak olmalıdır. Yatay ve düşey binalar (Flachbau ve Hochbau) yan yana inkişaf etmelidir. Bunlardan birincisini yapı yoğunluğunu alçak tutmak şartı ile şehir harici sahalarda inşa etmeli ve ikincisini kalabalık merkezi bölgelere (Buralarda böyle bir yapı tipi için kat'i bir ihtiyaç hissedilmektedir.) 8-12 katlı ve bütün kolaylıkları ihtiva eden bloklar şeklinde, yerleştirmelidir. Ortalama yükseklikteki binalar ne küçük evlerin ne de çok katlı blokların avantajlarına sahip değildir. Bundan dolayı bu tipin reddi doğru yolda açıkça atılan bir adım olacaktır.

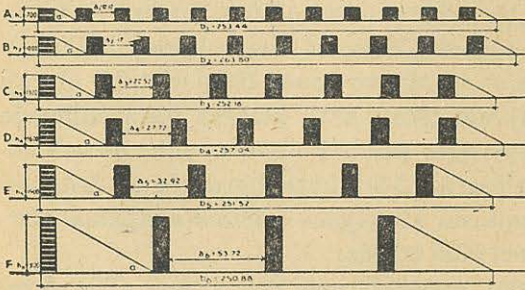
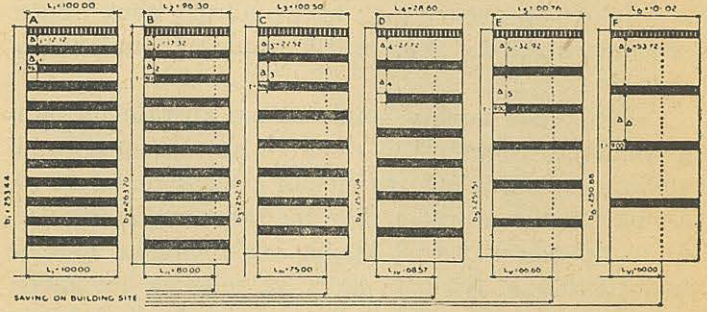
Modern mimarının enternasyonal kongresinin üçüncü toplantısında, bütün memleketlere, sosyolojik

ve ekonomik zaviyelerden yüksek ikametgâh bloklarını araştırmaya sevk etmek kararı alındı; çünkü diğer çözümlerin pek azı onun pratik uygunluğu kadar elverişli idi.

Şehir için yapılan binalarımızın kusurlarını hangi yoldan aldedebiliriz — ışık ve havadan mahrumiyetlerini, gürültülerini ve mekân fakirliğini. Şayet şehir bir ticari merkezden diğerine minimum mesafelerde tertiplenecek yerde, küçük basit sahalar halinde hudutlanmışsa, iyi ışık, hava ve yaşama hacminde artma — paradoks gibi görünmesine rağmen — temin etmek üzere bir tek rasyonel çözüm vardır: Katların çoğaltılması. Kabul edelim ki kuzey güney istikametine tek başına duran ve kenar ölçüleri tabii olarak 300×750 şeklinde çıkan katlı bloklar tesis edilmeğe karar verilmiş olsun. Şimdi, kullanılan saha ve ışık nazarı itibara alınarak 2-3-5 katlı binalarla 10 katlı binaların imkânlarını mukayese edersek aşağıdaki sürprizli neticeleri elde ederiz:

1. Bloklar arasında eşit ışık açıları (30° diyelim) vermek bakımından kullanılabilen sahaların yekûnu katların sayısı ile artmaktadır. 10 katlıların 2 katlı binalarla mukayesesinde %60 dan fazla kullanışlı sahaya sahiptirler; ve aynı miktar hava ve ışıktan istifade etmek kaabiliyetleri vardır.

2. Kullanılışlılığı bina sahasındaki ekonomi vadesinde değiştirirsek yâni, her bir bloka eşit ışık açısı temin etmek üzere aralarındaki döşeme sathında tamamiyle aynı büyüklükte parçalar ayırırsak, 2 katlılara karşı 10 katlılarda % 40 civarında bir tasarrufumuz olduğunu buluruz — yine herbirinin aynı ışık ve hava miktarından faydalanmasına rağmen.

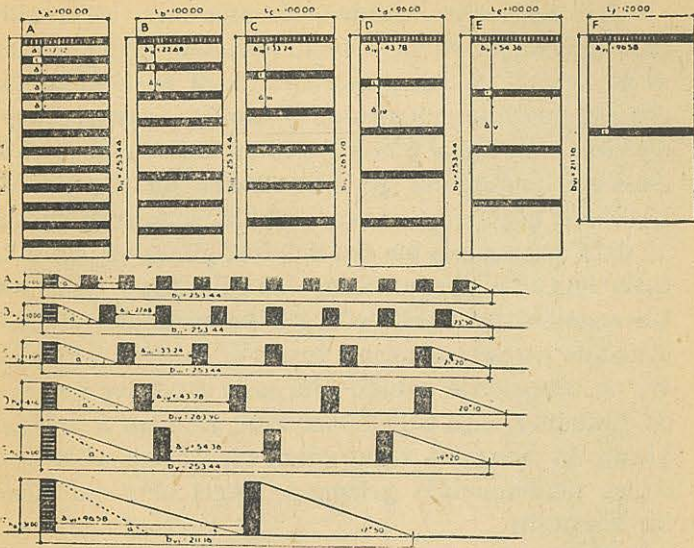

DİYAGRAMLAR

Yukardaki mukayeseli iki diyagramda, bloklar arasındaki mesafe kat adetlerine bağlı olarak değişmekle beraber (2-3-4-5-6-10 v.s.), her durumda o şekilde tesbit edilmiştir ki hep aynı 30 derecelik ışık açısı bir blokun zemin çizgisi ile ve bunun yanındaki dam parapeti arasında bulunsun.

Netice: Aynı ışık açısı ile yatak sayısı (yatak başına 45 ayak kare düşmektedir) kat sayısı ile birlikte artmaktadır; 10 tane üç katlı blokun 1200 yatağına mukabil 4 tane 10 katlı blokun yatak sayısı 1700'e çıkmaktadır.

Karşı sayfadaki iki mukayeseli diyagram aynı saha üzerinde, çeşitli yükseklikteki bloklarda (2-3-4-5-6-10 kat v.s.); insan başına aynı yaşama sahinin nasıl elde edildiğini göstermektedir. (İnsan başına 160 ayak kare).

Netice: Kat sayısının artmasıyla orantılı olarak bloklar arasındaki ışık açısı küçülmektedir. Böylece en yüksek blok en iyi tecritten faydalanmakta ve her bir insan başına düşen açık yeşil saha bakımından en rasyonel kullanılışı temin etmektedir. Meselâ, 3 katlı bloklar arasındaki mesafe bunların yüksekliğinin iki misli iken 10 katlılarda 3 misline yaklaşmaktadır; buna bağlı olarak apartman sâkinlerinin her biri başına, yeşillendirilmiş zemin sahası 135 ayak kareden 250 ayak kareye çıkmaktadır.

Moral: Nüfus kesafetini sınırlamak üzere mevcut nizam-nameler binaların maksimum yüksekliklerini tesbit edecek kadar modası geçmiş şeylerdir. Biz yapı sahasındaki hektar başına düşen maksimum zemin yüzeyini tesbit suretiyle nüfus kesafetinin kontrol altına alınmasını istiyoruz, fakat yapı yüksekliğini tahdit eden mevcut sınırlandırmaların kaldırılmasını talep ediyoruz.

10-12 katlı apartman blokları yeşil şehir idealini pratik bir imkân haline getirmektedir.

3. Eğer her ne kadar, kullanılışlığa (elverişliliğe) sadece ışık ve hava bakımlarından değer verdikse de — yani ne inşaat sahasını tenzil ne de kullanılacak saha sathını artırmadan — bloklar arasındaki ışık açısının 2 Katlı haldeki 30° den 10 katlı haldeki 17,50 dereceye düştüğünü görürüz. Başka bir deyişle, iki katlı bina çözümüne nazaran bloklar arsasında hemen 10 defa daha geniş bir arada hava, güneş ve ışık miktarlarının cömert avantajını elde ediyoruz — yine pratik engellerden hiçbirine bağlı kalmıyarak. Bloklar arasında otoparka müsait kıymetli sahalar çıkmakta ve, ön cephelerde olduğu gibi arka cepheler boyunca da dükkânlar inşa edilebilmektedir. Bundan dolayı aşıkârdır ki nizamlar tarafından sıkıştırılan yükseklik sınırı, planlamadaki gelişmeğe engel olan mantıksız bir kısıttır.

Hektar başına düşen bina sayısının tahdidi şüphesiz çok lüzumlu bir himayedir, fakat bunun yapının yüksekliği ile hiç bir ilgisi olmadığı da ortadadır. Fazla kalabalıklaşma ile, bu binaların maksimum döşeme yüzeyini veya toplam cüsse hacmini tanzim etmek suretiyle daha iyi mücadele edilebilir.

Bu bizim ilk plânda bulundurmağa mecbur olduğumuz meseledir. Eğer henüz beyan edilen çözüm sistematik olarak kullanıldıysa yollarını toptan genişletmek suretiyle (gürültü de orantılı olarak azalır) iş mintakalarının havalandırılmasının ve aydınlatılmasının ıslahı mümkün olacaktır; ve böylece elverişli zemin yüzeyi toplamı gerçek olarak çoğalır. Avrupa şehirlerindeki çok katlı apartman inşaatının kabulü üzerine yeniden ortaya çıkan münakaşaların akışında Amerika şartlarının kendine mahsusluğu her iki ta-

raf için de bir nevi esastan uzaklaşma olmuştur. New-York ve Chicago gibi gök tırmalıyan binalar şehirlerinin plansız kaosu çok katlı büro binalarının uygunluğuna karşı bir ispat değildir. Sadece taşıma kolaylığına bağlı olarak inşaat kesafetinin kontrolü ve toprak değerlendirilmesindeki spekülasyonun kötü yaygarasına gem vurmak suretiyle çözülebilecek tek problemdir; Birleşik Devletlerde ihmal edildiği aşikâr olan tedbirler... Karışık hareket noktalarının çok daha gerçek bir idrâkine sahip olarak kendi yapı faaliyetimize girişmek gibi, değeri ölçülemeyecek bir avantaja sahibiz. Bu konstrüksiyon şeklinin Avrupada kaçınılmaz bir hâle gelişine en büyük sebep böyle bir şeye her tarafta hazırlanılmış olmasıdır. New York feraset kıtlığının ve müsaade edilmemesi icap eden şeylere göz yumuşlun en mükemmel bir misalini teşkil eder: 15 ci katla zemin kat arasında bütün gün boyunca suni ışığa bağlanmış ve maksatlarına hizmet hususunda çok geç inşa edilmiş olan ve gerçekleştirmeleri yolunda, hiç bir zaman amorti edemeyecekleri, yüz milyonlarca dolar harcanmış bulunan tünel şebekesi. Yalnız pratik tecrübe, Avrupa büro binaları için en uygun yüksekliği tesbit eder, fakat strüktürel ve mali hesaplar onbir katlı tipin en iyisi olduğunu ispat eder gibi görünen neticeler vermişlerdir. Şehir-cemiyet hayatının maddî şekillenışı ve onun pratik organizasyonlarının sembolü — Yeni Mimarinin doğuşuna yol gösteren bu islahaya verilen hareketin meydana çıktığı yer hakkında belirtiler arz etmektedir. Mevcut şehir şartlarının tenkit yollu etüdü sebepler üzerine yeni ışıklar vermeğe başlamıştır. Düşünüüyordu ki, şehirlerimizin bugünkü fena durumu, yaşlanan bütün vücutların tabii sırasının

neticesi olan bir çeşit fonksiyonel hastalıkların endişe verici süratte artışına dayanıyordu; ve bu karışıklıklar acele bir tedaviye lüzum gösteriyordu. Şehircilerin yakın yıllardaki en mühim beynelmile kongresi bile omuzların çaresiz bir şekilde silkilmesi ile sonuçlanmıştır, çünkü toplanan mütehassıslar lüzumlu çarelerin tatbiki yolunda halkın desteğinin çok kifayetsiz olduğunu ifade etmek zorunda kalmışlardır. Tevekkülle kabul edebileceğimiz tek hal bu meselede hiç bir seçme hakkımız olmadığıdır. Şehirlerimizin karmakarışık düzensizliğini meydana getiren sebepler bir kere teşhis ediliince ve bunların doğuştan karakterleri ortaya konulunca bunların devamlı olarak kökten çürüdüğünü anlamalıyız. Yeni Mimariyi yaymak üzere en uygun muhit bununla ilgili bir düşünüş tarzının henüz girdiği bir yer olacaktır. Şehirlerimizin zararlı anarşisini yenmek üzere kararlı bir davranışı ancak zeki ve uyanık mesleki gruplar arasında bulmayı ümit edebiliriz. Bu davranışın pratik tesirlerini elde etmek için icap eden teknik imkânlar elimizin altındadır. Medeni anlayışımız bunu takdir edecek kadar olgunlaştığı zaman çalışmamızın semeresini alabileceğiz.

Netice olarak derlemek üzere: İnkışaf eden modern bir mimarlık mektebinin tesisi birbirine çok yakın bir şekilde bağlı problemlerin çözülmesi ile mümkün olabilir. Milli planlamanın, endüstri ile ziraatın ilgilerinin düzeltilmesi ve nüfusun rasyonel ekonomik ve jeo-politik prensiplere göre yeniden dağıtılması gibi esas hareket noktaları; öğretim ve eğlence merkezleri ile çalışma ve oturma kısımlarının organik bir şekilde zincirlenmesi, ve köy ve şehir bölgelerinin birbirini takip etmesi sayesinde şehirlerdeki sıkı cadde ör-

güsünü rahatlatan yeni bir şehirciliğe yöneltilmesi ve nihayet ideal yapı tipinin keşfi. Yeni bir mimarın fikri temel çalışması artık ifa edilmiştir. Mecazi mânâda konuşursak «tamamlayıcı kısımlarının mektep testleri» şeklinde tarif edebileceğimiz faktörler artık tamamlanmıştır. Artık bu durumu bütün şuur ve esas doğruluğu ile halka aksettirmek vazifesi kalıyor ki bu vazife yeni doğan nesil tarafından yerine getirilecektir.

Yeni Mimari adını verdiğim hareketin kaynaklarını araştırmış olanlardan hiç bir kimse bunun, maki-ne tekniği uğruna gelenek düşmanı ve derin milli âdetleri körce yıkmaya uğraşan ve salt maddeciliğin ilâhlaştırılmasına götürme iddiasında bir fikri sabit olduğu iftirasına iştirak edemez. Keyfi kaprisleri kısmak üzere araştırdığı kurallar çok kesin ve şuurlu bir müşahade serisinin meyvalarıdır. Bu müşahedelerde rol almış olmakla iftihar ederim. Ve parantez içinde ilâve edebilirim ki mensup olduğum Prusyalı mimarlar ailesinde Schinkel geleneği mirasımızın bir kısmı idi. Sadece bu, Yeni Mimarın rolünün hiç bir yerde ve hiç bir mânâda geleneğe karşı olmadığı hakkındaki tasavvurumu teyit ediyor. «Geleneğe hürmet geçici bir şans eseri veya şahsi eksantrisine meselesi olan elemanlara tolerans göstermek mânâsına gelmemelidir; bu ne de geçmiş estetik formların hakimiyetini kabul şeklinde tefsir edilmelidir. Daima olduğu gibi şimdi de bütün malzemelerin ve her çeşit tekniğin gerisinde bulunana, bunlardan birine diğerinin mantıklı yardımı ile benzerlik sağlamak suretiyle ulaşma çabasının esaslarını ifade eder.

Yeni Mimarinin ahlâki kaçınılmazlığı artık uzun müddet şüphede kalmaz. Ve bunun delili — eğer hâlâ bir delile ihtiyaç varsa — bütün memleketlerde gençliğin bu ilhamla tutuştuğudur.

Walter Gropius 1935

MODERN

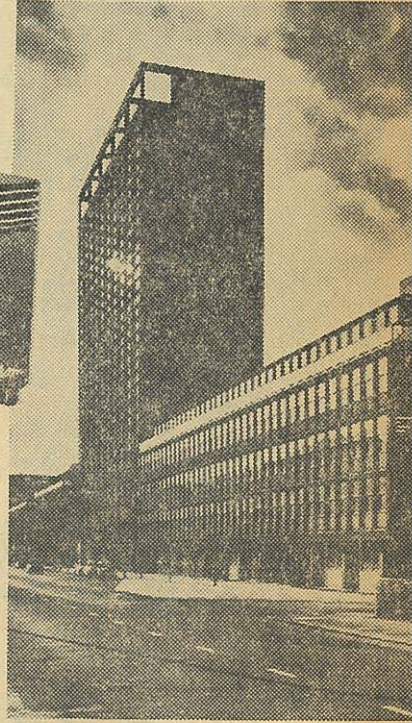
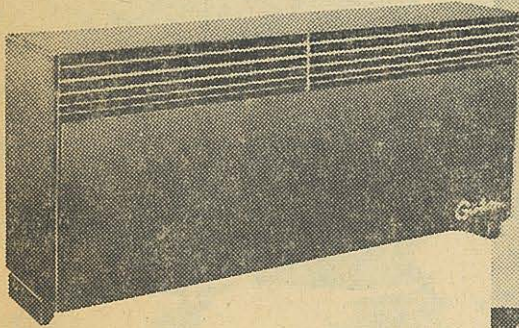
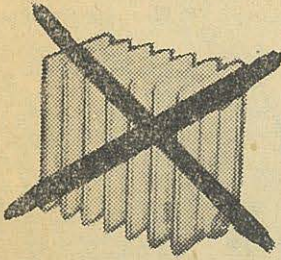
ISI

TEKNIĞİNDE

RADYATÖR YERİNİ

konvektör

HAS REKLAM

ÖZELLİKLERİ

- BAKIR BORU VE ALUMINYUM KANATDAN MAMUL İÇ SERPANTİNİ ASLA PASLANMAZ VE ÇÜRÜMEZ.
- YAKITTA EKONOMİ SAĞLAR.
- RADYATÖRDEN UCUZDUR.
- DUVARDA ASLA İZ BIRAKMAZ VE BİNAYA HANTAL RADYATÖR AĞIRLIĞINI VERMEZ.
- İSİ RANĐIMANI RADYATÖRE GÖRE % 10 DAHA FAZLADIR VE UZUN ÖMÜRLÜDÜR.

Günter

ISI SANAYİ ve TİCARET LTD. ŞTİ.

Tel.: 44 68 99 - 49 93 19

FINDIKLI MECLİSİ MEBUSAN CAD. İŞÇİ SİĞORTALARI HAN NO.: 37/A İSTANBUL

DİĞER İMALÄTİMİZ

VANTİLÖRLÜ İSİTİCİ CİHAZLAR
KALORİFER VE BUHAR KAZANLAR
BOYLER, HİDROFOR, EŞANJÖR
KAT KALORİFERLERİ
AKARYAKIT TANKLARI
KOMPLE TESİSAT
KLİMA
HAVALANDIRMA

sükûnet
konfor
rahatlık

PLASTIPOR

styropor **BASF**

H A S R E K L A M

PLASTİK TECRİT MANTARI

DÜŞÜK ISI GEÇİRME HASSASI, HAFİFLİĞİ, MİKROORGANİZMALAR-
LARDAN ARİ OLUŞU VE DİĞER FİZİKİ VE KİMYEVİ ÖZELLİKLERİ
İLE **PLASTIPOR** TECRİT MANTARI MODERN MİMARININ EN
ÖNEMLİ ELEMANLARINDAN BİRİDİR. İNŞAAT, SOĞUK HAVA
DEPOLARI, AKUSTİK PROBLEMLERİ VE DEKORASYON İŞLERİNİZDE
DAİMA **PLASTIPOR**'u TERCİH EDİNİZ.

HER TÜRLÜ TEKNİK MALUMAT İÇİN EMRİNİZE AMADEVİZ.

Öz malınız

*yer döşemeleri ile
her bakımdan
gurur duyabilirsiniz*

		S	I	H	H	i	D	i	R		
D	A	Y	A	N	I		L	I	D	I	R
			T	E	M	i	Z	D	i	R	
D	E		O	R	A	T	i	F	T	i	R
		P	R	A	T	i		T	i	R	
	E		O	N	O	M	i		T	i	R

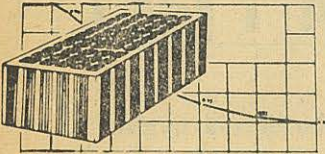
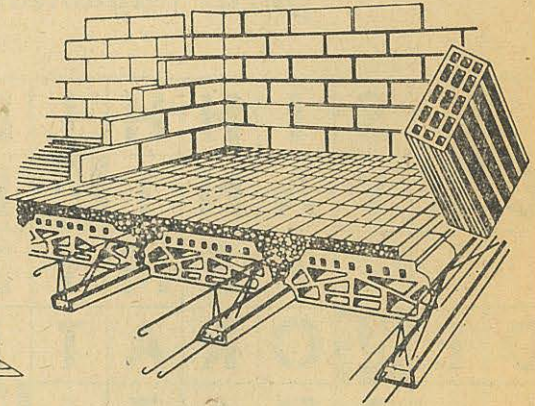
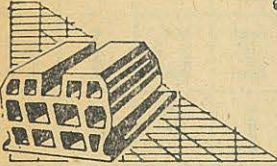
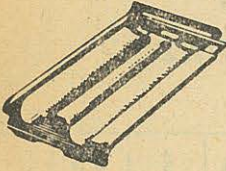
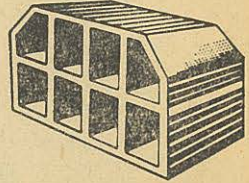
Kaleflex Avrupa Standardlarına uygun
yegâne hakikî yer karosudur

kaleflex yer döşemeleri sanayi a.ş.

Merkez : İstanbul, Karaköy, Tersane Cad., Kipman Han Kat 6, Tel.: 49 62 3
Ankara Bürosu: Sıhhiye Anbarlar Cad. Beyaz Saray Apt. 1/2, Tel.: 17 29 28

TUĞLA - KİREMİT ve ASMOLEN
FABRİKALARI

UMUM MÜDÜRLÜK :

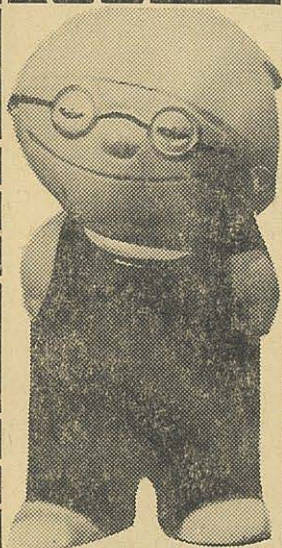
Necatibey Cad. Arhan
Fındıklı - İstanbul
Telefon : 49 79 56
49 74 14

İSTANBUL SATIŞ BÜROSU
Necatibey Cad. Arhan Fındıklı - İstanbul
Tel: 49 58 02 - 44 81 29

SATIŞ ŞUBELERİ :

KADIKÖY SATIŞ BÜROSU
MühürdarFuat Bey Sokak Talas İş Hanı kat 1
Kadıköy - İstanbul Tel: 36 13 42 - 36 48 98

mozpark

ahsap mozaik parke 49 85 59

MİMARLAR ODASI YAYINLARI: 1

500 Krş.